

לב שזמע

שיעורי הרה"ג
רבי שמעי' לעזו שליט"א
דומ"ץ קהל יטב לב דסאטמאר
לונדון

על פרשת השבוע

משפטים - שקלים

ניתן לשמוע השיעורים ב'קול הלשון'

020 81917000

[ex3,1.11.1]

שגיאות מי יבין - אי אפשר לבר בלא תבן
בבקשה, המוצא שגיאה כלשהוא יואיל להודיע למו"ל למען יתוקן אי"ה

להערות והארות ולקבלת הגליון

יש לשלוח לאימעל: levshomeya@gmail.com

לעילוי נשמת

הרה"ח מקים עולה של תורה

ר' ישעי' זאב בן הרה"ח ר' ישראל ישכר זלה"ה

גלב"ע י"ב תשרי תשע"ז

ת. נ. צ. ב. ה.

עורך: יצחק אייכלר

052-7121811

סדר ועימוד: א. י. גרינוואלד

054-8494370

תוכן הענינים

משפטים

ה ואלה המשפטים - סוד הגלגולים

☆ אלץ אינון סדורין דגלגולא ☆ השי"ת ברוב חסדו מסבב את הדין כדי לתקן את המעוות בגלגולים הקודמים ☆ מחייבין את הזכאי - כדי שיקבל את העונש על חטאו בגלגול הקודם ☆ הגילוי שהתגלה בחלום לבעל הקדושת לוי - שהדין דין אמת ☆ על ידי לימוד התורה נפטר מהעונשים והגלגולים - בענינים שבין אדם למקום

ט כי תקנה עבד עברי

☆ מה טעם פתח במצות 'כי תקנה עבד עברי' ☆ ונמכר בגניבתו ☆ כי ממך הכל ומיידך נתנו לך ☆ כבד את ה' - מכל מה שחונך ☆ כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור ☆ הטה ה' אזנך ענני - כי עני ואביון אני ☆ ונחנו מה ☆ כי ה' הוא הנותן לך כח לעשות חיל ☆ השמור לך פן תשכח את ה' אלקיך

טז אל תשת ידך עם רשע - להיות עד חמוס

☆ לחשוב רק טוב על כל יהודי ☆ מעשה עם הבעש"ט שהציל יהודי ממחשבתו הרעה של חברו עליו ☆ על ידי לימוד זכות למטה - מעוררים רחמים וזכות לעילא ☆ 'עזוב תעזוב עמו' - להתפלל ולהשתדל לסייע לכל יהודי

שקלים

כא העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט ממחצית השקל

☆ לכפר על נפשותיכם ☆ 'מחצית השקל' - חציו לה' וחציו לכם ☆ רחמנא ליבא בעי ☆ ונתנו איש כופר נפשו לה' ☆ חייבין לי ישראל מה שלוו הימני

ל ואתה זוקף את ראשן' - בכל שנה ושנה

☆ כאילו אתה עומד שם וזוקף את ראשן ☆ על ידי זקיפת הראש בפר' שקלים - זוכים למחיית עמלק בפר' זכור ☆ זוקף את ראשן ומבטל את הגזירות

פרשת משפטים

ואלה המשפטים – סוד הגלגולים

☆ אלין אינון סדורין דגלגולא ☆ השי"ת ברוב חסדו מסבב את הדין כדי לתקן את המעוות בגלגולים הקודמים ☆ מחייבין את הזכאי - כדי שיקבל את העונש על חטאו בגלגול הקודם ☆ הגילוי שהתגלה בחלום לבעל הקדושת לוי - שהדין דין אמת ☆ על ידי לימוד התורה נפטר מהעונשים והגלגולים - בענינים שבין אדם למקום

מחייבתו, אל יקשה לו - הלא תורת אמת היא ודרכיה דרכי נועם, כי זהו אמיתות התורה ונועם דרכיה, כי בודאי מסתמא היה חייב בגלגול העבר לאיש הדין עמו, וכעת חייבתו התורה לשלמו כדי לצאת ידי חובתו, וחבירו שלוקח עתה המעות במרמה, הוא עתיד ליתן את הדין, וכאלה רבים בעניני דינים. וזה יש לומר שרימו הזוה"ק 'ואלה המשפטים' - שהם דיני ממונות, אף על פי שמן הנראה הם נגד האמת לפעמים, אך דהאמת הוא, 'אילין סדורין דגלגולא', והיינו הבורא הכל ובורא כל הנשמות הוא היודע איך היה בגלגולים הקודמים בין איש לחבירו, ככה יסובב המסבב ומנהיג על פי התורה את עולמו בחסד וברחמים ובצדק ובמשפט אמת - לשפוט בין איש ובין רעהו ובין שורו וחמורו וכל אשר לו כפי אשר יורה אלוקים, ויש בזה פתח רחב^א.

אלין אינון סדורין דגלגולא

'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' (כא א). איתא בזוה"ק (פרשתן דף צד.) בהאי לישנא 'פתח ר' שמעון ואמר: ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם, תרגום: ואלין דיניא דתסדר קדמיהון, אלין אינון סדורין דגלגולא, דינין דנשמתין - דאתדנו כל חד וחד לקבל עונשיה'.

השי"ת ברוב חסדו מסבב את הדין כדי לתקן את המעוות בגלגולים הקודמים

והקשה הדגל מחנה אפרים (פרשתן ד"ה ואלה) על דברי הזוה"ק הללו, וזו לשונו 'והוא תמוה לכאורה, הא בפסוק מפרש ואזיל דיני ממונות. אך שמעתי בענין הדין, שאחד דן את חבירו לבית דין ויודע בעצמו שבודאי הוא זכאי בדין, והתורה

א. בבעל שם טוב (פרשתן) הובאו דברי הדגל מחנה אפרים הנ"ל. ובמקור מים חיים (אות א) העיר, שמה שתירץ הדגל מחנה אפרים, וכתב 'אך שמעתי', הכוונה לזקנו קודש הקדשים

אותו יודע בעצמו שהוא זכאי בבירור גמור, ובחנם חייבו אותו הבית דין לפי ראות עיניו. ולמה יזדמן כך לבית דין שיפסקו דין תורה להיפך, הלא 'אלוקים נצב בעדת א-ל בקרב אלוקים ישפוט' (תהלים פב). אלא האמת הוא, שלא יצא מהבית דין משפט מעוקל ח"ו, אך לפי שבגלגול הראשון היה הוא חייב לזה ולא החזיר לו, לפיכך סבב השי"ת עכשיו שיוציא מידו הגזילה אשר

מחייבין את הזכאי - כדי שיקבל את העונש על חטאו בגלגול הקודם

ובדברי יחזקאל (פרשתו) כתב לפרש דברי הזוה"ק הנזכרים ביתר ביאור, וזו לשונו 'דהנה יזדמן שני אנשים באים לדין לפני הבית דין, וכאשר ישמעו הבית דין הטענות של הבעלי דינים יפסקו הדין תורה - זה זכאי וזה חייב, כי אין לדיין אלא מה שעניו רואות (בבא בתרא קלא). ואותו שחייבו

הבעש"ט זיע"א, וזו לשונו 'ונראה ברור ששמע זה בשם זקינו הבעל שם טוב זללה"ה, כי עיקר ענין זה הובא באמת בשם הבעל שם טוב ז"ל, עיין בספר דברים ערבים בפר' משפטים אות יח, וזה לשונו: הרב הקדוש המגיד ממעזריטש זי"ע ביקש מרבו הבעל שם טוב הקדוש ז"ל שיאמר לו פירוש הזוה"ק על 'ואלה המשפטים - דא הוא רזא דגלגולא'. פעם אחת אמר לו הבעל שם טוב, שישע ליער אחד ויראה שם אילן אחד ומעיין תחתיו, ויתעכב שמה עד שש יבוא לביתו, ונסע שמה, וראה איש אחד בא עם סוס מזוין, והוא היה עיף ויגע, ואכל ושתה ונסע לדרכו, ושכח שם ארנקי שלו עם המעות. אחר כך בא שמה עוד איש אחד, והניח עצמו לפוש, והוא מצא את הארנקי עם המעות, ולקחו והלך לדרכו. אחר כך בא שמה עוד איש אחד עני ונכה רוח, והוא עיף ויגע, ואכל שמה פתו אשר היה לו ושתה מן המעיין, והניח עצמו לפוש ולישן, אז בא בחזרה האיש הראשון, ושאל שאל מאיש העני היכן הוא הארנקי עם המעות אשר שכחתי כאן, והוא באמת לא ידע מאומה, ולא הבין מה שזה מדבר אליו. בקיצור, כי זה הראשון הכה את העני מכות רצח ופצע, בטענה שיחזיר לו מעותיו. וכאשר הגיע שש, נסע הרב הקדוש המגיד זי"ע לביתו, וסיפר לרבו הבעל שם טוב את אשר ראה.

ואמר לו הבעל שם טוב זי"ע, כי האיש הראשון הזה, היה חייב בגלגול הראשון לאיש השני, כסך המסוים הזה שהיה עכשיו בהארנקי, ולא היה משלם לו, ובאו אז לדין לפני זה האיש השלישי, שהיה אז הרב והדיין בגלגול הראשון, ופסק דינו ופטרו מבלי שום חקירה ודרישה, לכן עתה על פי הגלגול שילם הראשון להשני את חובו, והדיין קיבל ענשו, וזהו שאמר הזוה"ק על ואלה המשפטים דא רזא דגלגולא, עד כאן לשונו'.

ובספר מעשה אורג במשנה דפאה פרק ח משנה ט, וכן 'דיין שדן דין אמת לאמיתו, עליו הכתוב אומר (ירמיה יז ז) 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' וגו', כתב שם זה לשונו: ענין 'לאמיתו', הוא כי כמה פעמים יצא משפט מעוקל מדיני התורה, כמו שאירע לאחד שהפקיד הון רב אצל אחד והלך לדרכו, וכשבא כבר מת הנפקד, ותבע מיורשיו. וטענו, לא פקדנו אבא על זה, ופסקו להם שבועה ונפטרו. וכל העולם היו יודעין שזה איש נאמן וחסיד וירא שמים, וזה לא היה אמיד בכך. ושאלו למרן הר' ישראל בעל שם טוב על זה, האיך יצא משפט מעוקל מדיני התורה, וכתב (תהלים פב א) 'אלוקים נצב בעדת א-ל'. והשיב שזהו בהשגחת המשגיח, שבגלגול העבר היה זה חייב לזה ולא פרע לו, וכעת החזיר לו לתקן נשמתו, והיה בהשגחה, לא החסיר

החדש, פרשתן) שכתב בזו הלשון 'שמעתי בשם הקדוש רבי יחזקאל משינאווע פירוש על הזהר' ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' - דא רזא דגלגולתא' עד כאן. ודבריו סתומים מאד. ופירש הקדוש הנ"ל על פי מעשה שאירע בעיר אשר הקדוש בעל קדושת לוי גר שם, והמעשה שהיה כך היה:

איש אחד היה דר שם והיתה לו חנות גדולה וסחורה בשווי לערך נ' אלפי כסף, וכאשר בא לימי הזקנה ומאס בהבלי העולם הזה והיה רוצה לעבוד את ד' בכל מה דאפשר, הלך ומכר את כל סחורתו לאיש אחד אשר דר שם בעירו ותיכף שילם לו את כל הכסף בעד סחורתו ונשאר ביניהם שהסחורה יקח ממנו בעוד איזה ימים, ולא עשו על זה שום כתב וגם עדים לא היה שם. ואיזה שעות אחר זה מת המוכר ההוא פתאום במיתה חטופה ר"ל,

גזל אותו בגלגול הראשון, לכן חייבו הבית דין אותו בדין תורה להחזיר לו עתה.

וזה מאמר הזוה"ק 'ואילין אינון חודדין דגלגולא', רוצה לומר 'ואלה המשפטים' אשר הבית דין יחייבו למי שהוא זכאי בביור, הוא צריך להיות כן, מחמת שבגלגול העבר היה חייב לזה, ובא לתקן בגלגול זה מה שקלקל בגלגול העבר. 'ודינין דנשמתי'ן דאתדנו כל חד וחד לקבל עונשהא'. רוצה לומר, כדי שתקבל נשמתו עונשו אשר חטא בגלגול ראשון, לפיכך חייבו אותו עתה הבית דין. וזהו 'אשר תשים לפניהם' - שתשים המשפט לפי הגלגולים הראשונים.²

הגילוי שהתגלה בחלום לבעל הקדושת לוי - שהדין דין אמת

וראה בספר תהלת חיים (מהרה"ק בעל דברי חיים זיע"א, פרשתן, וכן הובא בדברי יחזקאל

ולא העדיף, וזהו 'דין אמת לאמיתו', אף שנראה לך שהוא משפט מעוקל, תדון הדין לאמיתו, ולא תחזור אחר הפשרות, וכיוצא בזה בענינים אלו, והמשכיל יבין לאישורו, עד כאן לשונו'.

ב. מטו משמיה דהחפץ חיים זצ"ל להמשיל את הדבר לאורח שבא בשבת לבית הכנסת, וראה שמכבדים וקוראין לעלות לתורה רק לפשוטי העם ועמי הארצות, ואילו לתלמידי חכמים ואנשי מעשה אין קוראים כלל. משראה כך, התרגז והתחיל לצעוק ולמחות על עלבון התורה, מדוע מכבדים רק את פשוטי העם ולא מכבדים את התלמידי חכמים שלומדים והוגים בתורה הק'. השיבו לו המתפללים ואמרו לו, הלא אתה באת לכאן רק לשבת אחת וכבר יש לך תרעומת. אם תהיה כאן בעוד כמה שבתות לא יקשה לך מאומה, אלא אדרבה, תראה בעיניך את גודל כבוד התורה שאנו מכבדים את לומדי התורה. מפני שמנהגינו בכל שבתות השנה לחלק את כל הכיבודים והעליות לתורה אך ורק לתלמידי חכמים ואנשי מעשה. אמנם, שבת אחת בשנה יש לנו, שבה אנו קוראים לתורה לכל פשוטי העם. וממילא בשבת זו, הרי זה בזיון לתלמידי חכמים אם יקראו להם לעלות לתורה, והנה אתה הגעת לכאן בדיוק בשבת זו. והנמשל, שלפעמים כשבא על האדם קושי או יסורים חלילה, הוא מתרעם ומתנעס. אך אלמלי היה יודע את כל מה שעבר עליו במשך ימי שני חייו, לרבות מה שעבר עליו בגלגולים הקודמים, הרי לא היה קשה לו כלל וכלל, והיה מבין ורואה עין בעין כיצד הכל מתנהג בסדר נפלא, ביושר ובאמת.

באמת שהלוקח נתן מעות להמוכר שמת ואמת הוא טוען, אבל עם כל זה, חייב הלוקח ההוא סך הכסף הזה לאבי היתומים, ועל כן נתגלגל הדבר כן - כדי שישלם לו בגלגול הזה מה שחייבו מגלגול הקודם. ועמד משינתו וסיפר הדבר להלוקח ההוא, ואמר לו: אמת הדבר שאתה נתת מעות לאבי היתומים, אבל תדע שהמעות ההוא היה רק בדרך פרעון שהיית חייב לו בגלגול קודם, עד כאן המעשה.

ומעתה בא וראה שאעפ"י שכמה פעמים יהיה נראה בעיניך שעל ידי פסק בדין תורה נמצא החייב זכאי והזכאי חייב, עם כל זה תדע שמן השמים נתגלגל הדבר - כדי שישלם אחד לחבירו מה שחייב לו מגלגול הקודם. ובזה מבוארים היטב דברי הזוהר הק' דקאמר 'ואלה המשפטים', וקשה, הלא כמה זימנין להיות שעל ידי המשפטים יחייבו הזכאי ויזכאו את החייב. ועל זה מתרץ 'דא רזא דגלגולתא', והבן¹.

ומיד כאשר שמע הלוקח הדבר הזה, בא לבני המוכר, וצעק: תנו לי את סחורתי אשר קניתי מאביכם בכסף מלא, אבל הם לא האמינו לו, וענו כולם פה אחד, שקר בימינך והבא עדים על דבריך, אבל בחינם חיפש אחר עדים ולא מצא. והלכו כולם דהיינו הלוקח ההוא עם היתומים אל הרב בעל המחבר קדושת לוי והציעו לפניו את טענותיהם.

והרב כאשר שמע את דבריהם נתחלחל מאוד, כי על פי דין תורה אין הלוקח נאמן כנגדם אפילו על ידי שבעה. וגם הוא בעצמו מחויב לטעון ליתומים. ובאמת היה ידוע שהלוקח ההוא האמת אתו, ולא היה הרב הנ"ל יכול ליישב את דעתו מה לעשות והיה במבוכה גדולה.

וכאשר ישב על הכסא שלו נתנמנם על איזה מינוטין, והודיע לו בחלום מן השמים: תדע, פשר הדבר כך הוא.

ג. בספר שבחי הבעל שם טוב (אות קעט) מסופר בזו הלשון 'פעם אחת בנסיעת הרב התאכסן בכפר אצל אחד מאנשיו, ועשה לכבודו סעודה גדולה. בין כך וכך דיבר הרב עמו על אודותיו כדרך העולם, אם יש לו פרנסה והיאך מעמדו. וסיפר לו מטוב מעמדו, הכל כאשר לכל. אמר הרב, יש לך סוסים טובים. אמר הרב, נלך לראות את הסוסים שלך. והלכו לאורותיהם, והוטב בעיניו סוס קטן. וביקש הרב את בעל הבית, שיתן לו במתנה את הסוס. והשיב לו: אדוני לא תבקש ממני הסוס הנ"ל, כי הוא יקר בעיני וחביב הוא מאוד. כי בכל עת ומקום קשה, אשר לא ימשכו בקרון שלושה סוסים טובים, הוא מושך בעצמו, וכמה פעמים אירע לי כן, לכן נקבעה אהבת הסוס בליבי.

אחר שעה דברו עוד הפעם מטוב מעמדו, איך שיש לו גם כן חובות רבים על אנשים. אמר הרב, בקשתי שתראה לי השטר חוב שלך, והראה לפניו כל השטרי חוב. וכאשר ראה שטר חוב אחד, ביקש הרב ממנו, שיתן לו השטר חוב במתנה. והשיב, מה לו להרב זה השטר חוב, אחרי שזה כמה שנים שכבר מת הבעל חוב ולא נשאר אחריו כלום במה לסלק. אמר הרב, אעפ"כ אני רוצה בזה, ונתן לו השטר חוב במתנה. ולקח השטר חוב וקרע אותו לשנים קרעים, ומחלו במחילה גמורה להמת.

א"א ז"ל (מהר"י מבעלזא זיע"א), דהנה איתא בסוף מנחות (קי.) 'כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, וכל העוסק בתורת כל הקרבנות כאילו הקריבם'. ועל פי זה אפשר לומר, דהוא הדין בדברי עונשים ותוכחה הכתובים בתורה, שאין התכלית שיהיו ח"ו בפועל, וכל העוסק בתורה שכתובים שם דברי תוכחה, וממשיך על עצמו פחד ד' והדר גאונו, נשמר ממה שצריכים להשמר. והנה כאן מרומז הגלגול, כדאיתא בזוה"ק, על כן מתרגם 'ואילין דיניא די תסדר קדמיהון', שאין התכלית ח"ו שיהיו בפועל, אלא רק לסדר לפניהם, ועל ידי למוד התורה נפטר מכל העונשים'.

על ידי לימוד התורה נפטר מהעונשים והגלגולים - בענינים שבין אדם למקום
עד כאן עסקנו בסוד הגלגולים מחמת חובות וחשבונות שבין אדם לחברו, אך בענינים שבין אדם למקום, למדנו חידוש נפלא בשם המהר"י מבעלזא זיע"א (הובא בספר מהר"ד מבעלזא זיע"א, פרשתן), שבמקום ירידה וגלגול חוזר לעולם הזה, מועיל לימוד התורה להתכפר מן החטא ולהיפטר מעונש.

וזו לשונו 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם'. ובתרגום: 'ואילין דיניא די תסדר קדמיהון'. ובזוה"ק איתא שמרומז כאן רזא דגלגולא. ונראה לפרש על פי דברי

כי תקנה עבד עברי

☆ מה טעם פתח במצות 'כי תקנה עבד עברי' ☆ ונמכר בגניבתו ☆ כי ממך הכל ומיך נתנו לך ☆ כבד את ה' - מכל מה שחננך ☆ כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור ☆ הטה ה' אנך ענני - כי עני ואביון אני ☆ ונחננו מה ☆ כי ה' הוא הנותן לך כח לעשות חיל ☆ השמר לך פן תשכח את ה' אלקיך

ובשביעית יצא לחפשי חנם' (כא א-ב). בפשטות צריך להבין, שהרי פר' משפטים נאמרה מיד לאחר קבלת התורה, ומדוע המצוה הראשונה בה פותחת פרשתנו,

מה טעם פתח במצות 'כי תקנה עבד עברי'
'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם. כי תקנה עבד עברי, שש שנים יעבד

אחרי זה אמר הרב, לך נא וראה מה טיבו של הסוס. ויבא וירא והנה הסוס מוטל מת, והבין, כי לא דבר ריק הוא. ואמר הרב, כי האיש אשר אתה היית נושה בו ולא היה במה לפרוע לך, נפסק דינו שיעשה לך נחת רוח ויעבוד לך עבור המעות, ונתגלגל בסוס. ולכן עשה לך נחת רוח לעבוד עבודות קשות. וכאשר נמחל שעבודו חזר למקומו ונפסק חיות הסוס, ולכן מת לגמרי' (ועיין בספר אוצר ישראל עמ' קעו, מעשה שהיה עם תלמידי האר"י והמהרש"ל, שראו את האמת ואת הנעשה בעליונים, ובסוד קדושים מי יעמוד).

שפותחת בה פרשתנו, שמעתי ממורי ראש הישיבה הגר"ד קאפעלמאן זצ"ל בשם הגאון רבי ישראל סאלאנטער זצ"ל. דהנה דרך העולם, כאשר גנב נתפס בגניבתו, משליכים אותו למרתפי בית הכלא. שם הוא פוגש פושעים גרועים ממנו – 'מומחים' גדולים במלאכתם. ועל פי רוב בשעה שמשתחרר מכלאו, הוא יוצא משם פושע גדול ומתוחכם יותר.

לא כן דרך תורתנו הק', אם חלילה בר ישראל ירד למדרגה שפלה כזו -

לשלוח יד ולגנוב ממונו של חברו, הרי שיסוד האמונה שלו אבוד ממנו והוא צריך להיבנות ולהתחנך מתחילה בכל בנין נפשו. ולפיכך ציוותה התורה שבית דין יוציאו אותו ממקום רגילותו - מבור גלותו, וימכרו אותו ליהודי ישר וטוב. ובאמצעות זה, מעצם הדבר שיחיה בבית של יהודי ירא שמים במשך שש שנים רצופות, יכנס לתוככי ליבו רוח של אמונה טהורה שהקב"ה מנהיג את עולמו ורואה ויודע כל תעלומה. ובנוסף לזה, מעצם השהיה בבית שמתנהג כראוי, ילמד להתפרנס ביושר והגינות - מה אסור ומה מותר, וכיצד ראוי להתייחס לממונו של הזולת.

ובזה יש לבאר ולתת טעם מדוע נבחרה מצוה זו להיות ראשונה בפרשה. כדי ללמדנו את דרך התורה, לרחם ולקרב כל יהודי ואפילו את הגנב. ובמקום לרחק אותו ולהשליך אותו למקום פושעים ועבריינים, שירד מדחי אל דחי. אדרבה, מצוה לקרב

עוסקת ביהודי שפל ונחות - שנמכר לעבדות מחמת גניבתו.⁷

ובמדרש אגדה (פרשתן פכ"א סי' ב) מובא תשובה לזה, וזו לשון המדרש "כי תקנה עבד עברי". פתח במשפט [עבד] עברי, לפי שהיו עבדים במצרים, ופדאם הקב"ה ונתן להם חירות. לפיכך צוה לישראל בראשונה שלא לשעבד באחיהו בפרך ולא לשעבדו [לדורות], כי אם עד השנה השביעית, שנאמר (ויקרא כה מג) 'כי עבדי הם אשר הוצאתי' וגו'.

וברמב"ן (ד"ה כי תקנה) הוסיף, שיש במצוה זו זכר ורמז לכמה דברים במעשה בראשית. וזו לשונו 'התחיל המשפט הראשון בעבד עברי, מפני שיש בשילוח העבד בשנה השביעית זכר ליציאת מצרים הנזכר בדבור הראשון, כמו שאמר בו (טו טו) 'זכרת כי עבד היית בארץ מצרים ויפדך ה' אלוקיך, על כן אנכי מצוך את הדבר הזה היום'. ויש בה עוד זכר למעשה בראשית כשבת, כי השנה השביעית לעבד - שבתו ממלאכת אדונו כיום השביעי. ויש בה עוד שביעי בשנים שהוא היובל, כי השביעי נבחר בימים ובשנים ובשמטות, והכל לענין אחד. והוא סוד ימות העולם מבראשית עד 'ויכלו'. ולכן המצוה הזאת ראויה להקדים אותה שהיא נכבדת מאד, רומזת דברים גדולים במעשה בראשית'.

ונמכר בגניבתו

מהלך נוסף על דרך המוסר - מדוע מצות 'עבד עברי' היא המצוה הראשונה

ד. כמובא ברש"י (ד"ה כי תקנה) בזו הלשון "כי שנאמר (כב ב) 'אם אין לו ונמכר בגנבתו'."

ונטיב לו, ובאין אומר ובאין דברים נשפיע עליו להיות מכאן ואילך בכלל אלו הטובים ומטיבים לרעים ולטובים¹.

והדרגת אמונה זו, היא הדרגה שראוי לעבוד עליה שתהיה מושרשת בעמקי ליבנו כל ימי חייו, וכפי שאמר דוד המלך ע"ה (דברי הימים א' כט יד) 'וכי מי אני ומי עמי, כי נעצר כח להתנדב כזאת, כי ממך הכל ומידך נתנו לך'².

כבד את ה' - מכל מה שחננך

והנה נאמר (משלי ג ט) 'כבד את ה' מהונך ומראשית כל תבואתך'. וברש"י (ד"ה מהונך) פירש 'מהונך - מכל מה שחננך, אפילו מקול ערב, (אל תקרי מהונך אלא מגרוך)³'. והיינו, שכל אחד ואחד מהברואים דומה ל'גבאי צדקה' שכל מה שיש חננו הקב"ה, נועד להביא כבוד שמים - 'מכל מה שחננך'.

עד היכן הדברים מגיעים, יש ללמוד ממעשה נבות היזרעאלי, שהיה מכבד את ה' בגרונו ומעורר את כלל ישראל על ידי מתיקות ונועם קולו שהיה בעת שפך ליבו לפני ה' - בעת עלייתם לבית המקדש. ויהי שנה אחת שלא עלה לירושלים מחמת שחשש על כרמו שלא יחמדו אותו, וכפי המסופר על אחאב (מלכים א' כא) שחמד את

אותו ולהעלות אותו משפל המדרגה אל דרך הטוב והישר.

כי ממך הכל ומידך נתנו לך

ונראה להוסיף עוד בעומק הדברים, שהשורש לגניבה אינו בא רק מחסרון באמונה שהקב"ה צופה ומביט על כל מה שנעשה בבריאה. אלא יתר על כן, במעשה הגניבה ניכר שחסר לגנב האמונה בהשגחה פרטית, שלה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה - לתת לכל בריה ובריה די מחסורה, ואילו אנו מצד עצמנו אין לנו מאומה, אלא הכל ממנו ית', וממילא, לא זו בלבד שאין מקום וסיבה לגנוב את רכושו של השני, אלא אדרבה, גם מה שיש לנו אינו שלנו, רק ממנו ית'.

ויש לומר שהשרשת האמונה שהכל ממנו ית' ואין לנו משל עצמנו מאומה, נכלל במצוה לקנות את הגנב לעבד עברי. שהרי לכתחילה אף אחד לא היה מכניס לתוך ביתו עבד שנתפס בגניבה, וכי מי ירצה להכניס גנב שיסתובב בדרך קבע בתוך ביתו. אלא שהקב"ה הוא בעל הבית ואדון העולם ואין לנו משל עצמנו מאומה - זולת מה שהוא נותן לנו מידו הרחבה והמלאה. ולכן, אם רצונו של הקב"ה שנכניס לבתינו 'גנב', אזי בשמחה רבה אנו נכניס אותו אל בתינו בסבר פנים יפות

ה. בהקדמה לפש החיים (מבנו של הגאון רבי חיים מוואלאז'ין זצ"ל ד"ה בכל דרכיו) מובא בזו הלשון 'והיה רגיל להוכיח אותי על שראה שאינני משתתף בצערא דאחרינא, וכה היה דברו אלי תמיד: 'שזה כל האדם, לא לעצמו נברא, רק להועיל לאחריו - ככל אשר ימצא בכחו לעשות'.

ו. וכן הורה התנא (אבות פ"ג מ"ז), שבדרך זו עלינו לחיות ולעבוד את בוראנו בכל עת, וכלשון המשנה 'רבי אלעזר איש ברתותא אומר: תן לו משלו, שאתה ושלך שלו, וכן בדוד הוא אומר (דברי הימים א' כט יד) 'כי ממך הכל ומידך נתנו לך'.

'ה' איש מלחמה''). 'אל רעהו' - זה ישראל (שבת לא. רש"י ד"ה דעלך). 'כסף' - כמשמעו. 'או כלים' - אברים וכל צרכיו. 'לשמור' - לשומרן בקדושה. 'וגונב מבית האיש' - שהוא פוגם ומוציאן מהקדושה. 'אם ימצא' - שעדיין הוא גנב שלא שב בתשובה. 'ישלם שנים' - כדכתיב (ישעיה מ ב) 'לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאותיה'. 'ואם לא ימצא הגנב' - כי כבר שב בתשובה. אז 'ונקרב בעל הבית אל האלקים', פירוש, יזכה להתקרב אל האלקים יותר מצדיק מעיקרא, כי 'במקום שבעלי תשובה עומדים, אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד' (ברכות לד:). והא דתשובה מועילה, היינו דוקא 'אם לא שלח ידו במלאכת רעהו' - שלא שלח ידו בינו ובין חברו, רק חטא בין אדם למקום, דאם שלח ידו בינו ובין חברו, אינו נתכפר עד שירצה את חברו (יומא פה:). אלו דברי הרב זצ"ל, ושפתיים יושק'.

ונראה להוסיף על דבריו, ש'כסף או כלים - לשמור', אין הכוונה רק כלפי האדם עצמו - שיתנהג ביושר עם כספו וישתמש עם אבריו וכליו כראוי. אלא בכלל 'כסף', נכלל להרבות עם כספו מצוות עבור אחרים, כגון: צדקה לעניים, החזקת תורה, מצות 'אם כסף תלווה'.

הכרם של נבות היזרעאלי, ובאו בני בליעל והרגוהו.

וזה לשון הילקוט שמעוני (פר' כי תשא רמז תד) 'ולא יחמוד איש את ארצך' (לד כד). וכו'. נבות היזרעלי היה קולו נאה והיה עולה לירושלים והיו כל ישראל מתכנסין לשמוע קולו. פעם אחת לא עלה והעמידו עליו בני בליעל ואבד מן העולם. מי גרם לו. על ידי שלא עלה לירושלים בראיה - לכבד את הקב"ה ממה שחננו. למה, שכבר אמרה תורה 'ולא יחמוד איש את ארצך', אימתי 'בעלותך'!.

כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור

וראה את דברי החתם סופר (אורות חתם סופר פרשת ד"ה כי יתן) על הפסוק (כב ז-י) 'כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור וגונב מבית האיש, אם ימצא הגנב ישלם שנים, אם לא ימצא הגנב ונקרב בעל הבית אל האלקים אם לא שלח ידו במלאכת רעהו'. וזה לשונו 'שמעתי מפה מורי ורבי הגאון החסיד מו"ה נתן אדלר כ"ץ זצ"ל לפרש, 'כי יתן איש' - זה הקב"ה (כמובא בגמ' סוטה מב: 'ואין איש אלא הקב"ה, שנאמר

ז. על דרך זו מובא במדרש רבה (פר' מטות כב ז) בזו הלשון 'ומקנה רב היה לבני ראובן ולבני גד' (במדבר לב א). הלכה, ג' מתנות נבראו בעולם, זכה באחת מהן - נטל חמדת כל העולם. זכה בחכמה - זכה בכל. זכה בגבורה - זכה בכל. זכה בעושר - זכה בכל. אימתי, בזמן שהן 'מתנות שמים' ובאות בכח התורה, אבל גבורתו ועשרו של בשר ודם אינו כלום, שכן שלמה אומר (קהלת ט יא) 'שְׁבִתִי וְרָאָה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ, כִּי לֹא לְקַלִּים הַמְרוּץ וְלֹא לְגִבּוֹרִים הַמִּלְחָמָה, וְגַם לֹא לְחַכְמִים לֶחֶם, וְגַם לֹא לְנִבְנֹנִים עוֹשֵׁר, וְגַם לֹא לְיֹדְעִים חֵן, כִּי עַתּוֹ וּפְגַעַי יִקְרָה אֶת כּוֹלָם'. וכן ירמיה אומר (ירמיה ט כב) 'כֹּה אָמַר ה', אֵל יִתְהַלֵּל חֶסֶם בַּחֲכַמְתּוֹ וְאֵל יִתְהַלֵּל הַגִּבּוֹר בַּגְּבוּרָתוֹ, אֵל יִתְהַלֵּל עֲשִׂיר בַּעֲשָׂרוֹ כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל וְגו'. ומתנות אלו בזמן שאינן באין מן הקב"ה - סופן להפסק ממנו'.

נפתחים למסכנים, ואין בכל התפילות בעולם תפילה שהקב"ה מאזין לה כמו תפילת המסכן^ט.

כיון שראה כך, עשה את עצמו לעני ומסכן, ופשט מעל גביו את מלבושי המלכות שהיו עליו וישב על הארץ כאחד המסכנים, והתפלל תפילה ואמר: 'תפלה לדוד, הטה ה' אזנך ענני'. ואם תאמר מדוע. מפני 'כי עני ואביון אני' (תהלים פו א). אמר לו הקב"ה: דוד, הלא מלך אתה ושליט על מלכים תקיפים, ואתה עושה את עצמך לעני ואביון. מיד החזיר את תפילתו ועזב את דברי האביון והעני, ואמר: 'שמרה נפשי

וכן 'כלים', אין הכוונה רק על אבריו וצרכיו הגשמיים - שישתמש בהם כראוי. אלא בכלל 'כלים' המה הכישרונות והכוחות שניחן בהם, שיתן מהם לאחרים - שיהנו אף הם מה'כלים' שקיבל. והיינו 'לשמור' - לייחד את ה'כסף' וה'כלים' לרצון ה', שיבוא מהם תועלת לכולם, הן לאדם לעצמו והן לשאר בניו של הקב"ה, שיהיו בבחינת 'מקבלין דין מן דין ואמרין קדיש'^פ.

הטה ה' אזנך ענני

- כי עני ואביון אני

והנה בזוה"ק (פר' בלק קצה). מסופר על דוד המלך ע"ה, שראה ששערי שמים

ח. פעם בא אברך לפני הרה"ק רבי יענקל'ע מפשעוואסק זיע"א והתלונן: רבינו, הנני נשוי כבר י"ח שנה ולא זכינו להיפקד בזש"ק. נענה אליו הצדיק ואמר לו: בדחן אתה, מן השמים זיכו אותך בכשרון הבדחנות, אין לך רשות לנצל את כשרונך זה להנאת עצמך ולתועלתך העצמית. עליך לנצל זאת לעבודת ה' - לשמחת חתן וכלה. וכאשר תנצל את כשרונותיך ותשמח בהם אחרים, מן השמים ינהגו עמך במדה כנגד מדה וישמחו אותך. ואכן, זמן קצר לאחר שהחל לשמח חתן וכלה, זכה להיפקד בזש"ק.

מעין זה היה אצל הרה"ק בעל הדברי חיים מצאנז זיע"א. פעם אחת בא לפניו יהודי והתמרמר: רבי, אין לי פרנסה. נענה אליו הדברי חיים ואמר לו: חזן אתה, קולך כה נאה, אלא שאתה נהנה לעצמך מן החזנות שלך הנאה כה מרובה, עד שאינך משאיר מקום גם להתפרנס מאותה חזנות. חדל לך מלקחת לעצמך הנאה מהחזנות שלך, או אז תזכה לפרנסה ברווח בשפע ובנקל, וכך הווה.

ט. ראה אריכות דברים בזה, במדרש רבה (פרשתן לא יג), בזו הלשון "את העני עמך", לא עמך הוא העני אלא עמי הוא. וכן אמר דוד (תהלים יח כח) 'כי אתה עם עני תושיע'. אין מדותיו של הקב"ה כמדת בשר ודם, מדת בשר ודם, מי שהוא עשיר ויש לו קרוב עני, אינו מודה בו. רואה קרובו, נטמן מפניו, שהוא מתבייש להשיח עמו לפי שהוא עני. וכן שלמה אומר (משלי יט ז) 'כל אחי רש שנאוהו', ואומר (משלי יד ט) 'גם לרעהו ישנא רש', וכן איוב אמר (איוב יט יד) 'חדלו קרובי וגו'. ואם היה עשיר, הכל נדבקים בו ואוהבים אותו, שנאמר (משלי יד ט) 'אוהבי עשיר רבים'. אבל הקב"ה אינו כן, מי הם עמו, העניים. רואה לעני ונדבק בו. רצונך לידע, ראה מה כתיב (ישעיה סו א) 'כה אמר ה', השמים כסאי'. מה כתיב אחריו (שם פסוק ב) 'ואל זה אביט אל עני וגו', וכן משה אומר לישראל (דברים ז ז) 'לא מרבכם חשק ה', וכתוב (שם) 'כי אתם המעט מכל העמים'. וכשיתרצה לציין, על מי הוא מרחם תחלה, על העניים שנאמר (ישעיה יד

טיבותא לנפשיה מכל מה שהיה בחלקו, שנאמר (בראשית מא טז) 'ויען יוסף את פרעה לאמר, בלעדי אלקים יענה את שלום פרעה'. ופירש"י (ד"ה בלעדי) 'אין החכמה משלי, אלא אלקים יענה - יתן ענינה בפי לשלום פרעה'.

וכך מצינו אצל רעיא מהימנא - משה רבינו ע"ה, שאמר: 'ונחנו מִה' (טז ז), וכפי שהעידה עליו התורה (במדבר יב ג) 'והאיש משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה', וזאת אפילו שהוא היה גדול הנביאים, כפי שנאמר עליו (דברים לד י) 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה אשר ידעו ה' פנים אל פנים'².

כי ה' הוא הנותן לך כח לעשות חיל וענין זה הוא מיסודי החסידות, להאמין שהכל בא לנו במתנה מאת ה' ואילו אנו מצדנו אין לנו מאומה משלנו, וכפי שכתב המאור עינים (פר' ואתחנן ד"ה ואתחנן)

כי חסיד אני'. אך עם כל זאת, הכל היה בו בדוד. כלומר, אעפ"י שדוד היה מלך וחסיד, הוא הרגיש את עצמו כעני - שאין לו משל עצמו מאומה'.

והקשה הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זיע"א (אמרי פנחס, ד' פרשיות) על הבנת הדברים, כיצד יתכן שדוד ראה את עצמו כעני בשעה שהיה מלך, וכי הוא לא הכיר את האמת שהוא מלך ששולט על מלכים ועמים. ומבאר זאת עפ"י מה שאמר רבי שלמה [מהייסין] ז"ל בשם הבעל שם טוב זיע"א בזה הלשון 'שאפילו הקערה עם המאכל עומדין על השולחן, אם אין השי"ת מְצוּה לאכול - אי אפשר לאכול. נמצא, אף שהאדם עשיר גדול, כיון שהכל בידו יתברך, האדם בעצמו נחשב עני, והבן. וזה שאמר אחר כך 'כי חסיד אני, וכיון שאני חסיד ומאמין שהכל בידו יתברך - הרי אני עני'³.

ונחנו מה

וכן מצינו אצל יוסף הצדיק שלא החזיק

(לב) 'כי ה' יסד ציון ובה יחסו עניי עמו'. וכן (ישעיהו מט ג) 'כי נחם ה' עמו וענייו ירחם', הוי 'את העני עמך', אין העני 'עמך' אלא עמי. לכך נאמר (תהלים יח כה) 'כי אתה עם עני תושיע'.

1. זו לשון הזה"ק 'דוד חמא דכל כוין וכל תרעי שמיא כלהו זמינין לאפתחא למסכנא, ולית בכל צלותין דעלמא דקודשא בריך הוא אציית מיד כצלותא דמסכנא, כיון דחמי האי, עבד גרמיה עניא ומסכנא פשט לבושא דמלכותא ויטיב בארעא כמסכנא, אמר תפלה דכתיב 'תפלה לדוד, הטה ה' אזנך ענני', ואי תימא אמאי, בגין 'כי עני ואביון אני'. אמר ליה קודשא בריך הוא, דוד, ולא מלכא אנת ושליטא על מלכין תקיפין ואת עביד גרמך עני ואביון, מיד אהדר צלותיה בגונא אחרא ושבק מלה דאביון ועני ואמר 'שמרה נפשי כי חסיד אני, ועם כל דא כלא הוה ביה בדוד'.

יא. עוד מצינו בזה"ק (פר' וישלח קסח:) על גדלותה וחשיבותה של תפילת העני על פני שאר התפילות. 'ועל דא צלותא דעני אקדימת קמי קודשא בריך הוא מכל צלותין דעלמא, בגין דכתיב (תהלים כב כה) 'כי לא בזה ולא שקץ ענות עני' וגו'.

יב. וכמובא באבות דרבי נתן (פ"ט) 'ג' מיני מוכי שחין נבראו בעולם וכו', והיתה נפשו של משה נמוכה מכולם'.

בזו הלשון 'השמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך (דברים ח יא), אזהרה שלא יתגאו בני ישראל כשהקב"ה משפיע להם טובה, ויאמרו שבריוח שלהם [ובעוצם ידם] ועמלם [עשו ו]הרויחו כל זה ולא יחזיקו טובה להקב"ה מחמת גאונם וכו'. וזה הפירוש שפירשתי, מפורש בסמוך (דברים ח יב) 'פן תאכל ושבעת, ובתים טובים תבנה וישבת, ובקרך וצאנך ירביון, וכסף וזהב ירבה לך וגו', ורם לבבך ושכחת את ה' אלוקיך המוציאך מארץ מצרים וגו', ואמרת בלבבך כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, וזכרת את ה' אלוקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל'. ומכאן אזהרה שלא יתגאה האדם במה שחננו הבורא, הן בממון, הן ביופי, הן בחכמה, אלא יש לו להיות ענו מאד ושפל ברוך לפני ה' אלקים ואנשים, ולהודות לבוראו שחננו זה המעלה. ובמוסר השירה כתוב (דברים לב ו) 'הלה' תגמלו זאת וגו', הלא הוא אביך קנך הוא עשך ויכוונך'. וְשִׁפְחָה הַכְּתוּבָה הַעֲנוּהָ, שנאמר (במדבר יב ג) והאיש משה ענו מאד"⁷.

על הפסוק (דברים ח יח) 'וזכרת את ה' אלוקיך, כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל'. וזו לשונו 'דכוונת הפסוק על פי התרגום הוא: שצריך כל בר ישראל להאמין בכל הנהגותיו, בין בגשמי בעסק פרנסתו ועסקי העולם הזה, ובין ברוחני בעבודתו יתברך שמו, כי העצה והשכל שבא לו במוחו קודם שיעשה הדבר, הוא שלוח אליו ממרום קדשו - להזריכו בדרך ילך בכדי שישתכר וירויח במשא ומתן ההוא, שרצון הא-ל יתברך עליו בעת ההיא שיהא כך. וההיפוך ח"ו, באם שרצונו יתברך שמו להביאו לידי הפסד, יתן בלבבו עצה ורצון שיעשה כך, שעל ידי סיבה זו יבא לו ההפסד - על ידי שאינו יכול לקבל טובת הבורא ברוך הוא ורחמנותו"⁸.

השמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך
אך האמת, שענין זה אינו רק מיסודי החסידות אלא אף מיסודי היהדות, כמובא בספר מצוות להסמ"ג (לאוני סימן סד)

יג. על דרך זה מצינו בעבודת ישראל (פר' תרומה ד"ה או יאמר וה') שכתב בזו הלשון 'או יאמר, 'וה' נתן חכמה', דהנה האדם השלם אף על פי שעובד ה' יתברך בכל מיני שלימות צריך להסתכל תמיד על פחיתת ערכו שהוא עפר ואפר, והעבודות אינו אלא מאתו יתברך שמו, והוא הנותן לך כח לעשות חיל. ובהיות כן, זוכה להיות מקדש לשכון בו הבורא יתברך שמו, כמו שהשיב התנא להמין (בראשית רבה עז א), שבחכמי ישראל יש כמותו, מה הקב"ה פוקד עקרות אף אלישע פקד עקרות, עיין שם בזה"ק. וכמו ששמעתי ממורי ורבי 'ואהי להם למקדש מעט' (יחזקאל יא טו), רצה לומר, שה' יתברך אמר שיהיה להם למקדש, אך באופן שימעט את עצמו'.

יד. פעם בא יהודי לפני החפץ חיים זצ"ל והתלונן לפניו ואמר: רבינו, יש לי ספיקות באמונה. כשתמה החפץ חיים ושאלו מה הם הספיקות שיש לו. סיפר לו האיש ההוא, שהוא עשיר גדול ויש ברשותו נכסים וקנינים רבים שהשפיע לו השי"ת ברוב טובו וחסדו. אולם קשה לו להאמין שברגע אחד יכול השי"ת לקחת ממנו את הכל, משום שנכסיו וקניניו מפוזרים עלי תבל, והיאך שייך שברגע אחד הקב"ה יכול להפוך אותו לעני ואביון שאין לו מאומה. נענה

מאומה משל עצמנו מאומה – זולת מה שהקב"ה נותן לנו משלו, ולכן חלילה לנו מלגנוב ממה שחנן הקב"ה את השני, אלא אדרבה, עם כל מה שחנן אותנו, עלינו לבקש ולחפש להרבות כבוד שמים, לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם.

ומעתה יש לומר, שלטעם זו נאמרה מצות 'כי תקנה עבד עברי' ראשונה בפרשה זו, מפני שיש בה את היסוד הגדול בחסידות ויהדות, ומן הראוי להשריש אותו בראשונה בעמקי לבבנו, כי ה' הוא הנותן לך כח לעשות חיל, ואין לנו

אל תשת ידך עם רשע - להיות עד חמש

★ לחשוב רק טוב על כל יהודי ★ מעשה עם הבעש"ט שהציל יהודי ממחשבתו הרעה של חברו עליו ★ על ידי לימוד זכות למטה - מעוררים רחמים וזכות לעילא

בפירוש שאינו מדבר על עצם האדם רק על המדה הרעה, וכמו שאירע למרן הבעל שם טוב הקדוש' (רשפי אש השלם, מהרה"ק ר' מרדכי מנעשכ"ז זיע"א, פרשתן אות מד' טו¹).

מעשה עם הבעש"ט שהציל יהודי ממחשבתו הרעה של חברו עליו

ומה שכתב 'וכמו שאירע למרן הבעל שם טוב הקדוש', לכאורה הכוונה להמשך הדברים המובאים בבעש"ט (שם) בשם ספר

לחשוב רק טוב על כל יהודי

'אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמש' (כג א). בבעל שם טוב (פרשתן אות ו) מובא בזו הלשון "אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמש". היינו שלא לדבר רע על שום אחד מישראל חס ושלום, כי על ידי זה יצטרך להיות 'עד חמש', כשמקטרג הרשע - זה היצר הרע, ויביא אותו לעדות על דבריו, ולכן גם כשיצטרך לגנות איזה מדה רעה, ולדבר מאיזה אדם רשע, יאמר

אליו החפץ חיים ואמר: הלא תסכים עמי שהשי"ת הוא כל יכול והוא המשפיע חיות בכל רגע ורגע לברואיו, וממילא אין לו שום מניעה לעצור את חיותו ממך, שלא ייוותר לך אף לא קבא דמוריקא (גיטין יד.), כאשר בעינינו ראינו, כמה וכמה אנשים שהיו עשירים כקורח ועדתו, אשר לפתע מתו ולא נשאר להם אלא ג' אמות (של חלקת קבר) ותכריכים ותו לא. והיינו כמאמר העולם, שבמקום לקחת מהם את הכסף, משמים לקחו אותם מהכסף...

טו. עוד מובא בבעש"ט (שם) מהקדמת ליקוטי תורה וש"ס, שהביא בשם מהר"ם מפשעווארסק זיע"א, בזו הלשון 'דהנה כאשר היצר הרע עולה למעלה ומסטיף חס ושלוה על האיש הישראלי, אינו נחשב כל כך, כי הוא רק עד אחד והתורה אמרה 'על פי שנים עדים יקום דבר', על כן ממתין היצר הרע עד שהוא מוצא עוד איזה איש אשר הוא מלשין ומדבר לשון הרע

ונפל בזה במחשבתו, מפני מה נתגלה בדור אחרון עקב הזה, ענין עשב טאבאק לשאוף ולעשן. ואמר במחשבתו, כי יש כמה נשמות יקרות בדור האחרון, שאי אפשר להם שיתלבשו ויתגשמו, אלא עיקר תיקונם בדבר דק בריח כטעם 'אשה ריח נוחח לה' (ויקרא א ט), ומזה באה לו חרטה, שלא היה לו להתרעם על חבירו, ששאף הטאבאק בתוך התפילה, כי מי יודע איזה נשמה ודבר יקר העלה הצדיק הזה ביחודו^{טז}.

וביום הושענא רבה, היה דרך מרן אלוקי הבעש"ט, להשיב לכל שואלו מה שנגזר למעלה ולמטה, ומה שיתהווה בכל העולם, כי צפה ברוח קדשו מסוף העולם ועד סופו, והיה בדיחא דעתו מאוד ביום הנ"ל, וכל אחד היה מכין לעצמו איזה שאלה, הן בדרוש הן בגמרא ופוסקים, או בשאר ענינים, ולכולם היה דרכו להשיב ביום זה. ואותו תלמיד הכין לעצמו לשאול שאלה הנ"ל למה נתגלה טאבאק בדורותינו, וכששאל זה להבעש"ט, אמר לו הרב הקדוש הבעש"ט: אמור אתה. ואמר טעמו של דבר. ואמר מרן: אמור יותר - יתר הדברים שהיו במחשבתך אז, ונזכר וסיפר לו האיך שמצא בזה זכות על חבירו, ואז

אוצר החיים (פר' קדושים דף קע"א ע"ג, נוצר חסד פ"ד מ"ח), שהביא בזו הלשון 'שמעתי מאדוני חמי הרב האלוקי הקדוש מו"ה אברהם מרדכי מפינטשוב, שסיפר לי מגדולת מרן אלוקי הבעל שם טוב, ובתוך הדברים סיפר, שפעם אחת עמדו התלמידים בראש השנה והתפללו, ואחד מן התלמידים נפל ממנו לארץ בתוך התפילה הכלי עם הטאבאק, והגביה אותו. וחבירו ראה זה והתרעם עליו על שהפסיק בתפילתו להגביה הטאבאק ולשאוף כמנהג. ומרן אלוקי הבעש"ט ראה ברוח קדשו, שתרעומת של צדיק זה, גרם לחבירו שפסקו עליו שימות באותה שנה רחמנא ליצלן, ועלה הבעש"ט בעליית נשמתו למעלה, וטען הרבה טענות על זה, ולא הועיל.

עד שבליל הושענא רבה עלה עוד, וטען וצעק, ופעל בתפילתו שאם זה המקטרג מעצמו ימצא לו זכות - יפטר זה. נכנס מרן לבית מדרשו ומצא התלמיד שהתרעם שהוא עוסק בתיקון במשנה תורה, ונטל הבעש"ט המוחין ממנו, ולא היה יכול לומר בדביקות כראוי באמירת התיקון, ומפני זה הלך אנה ואנה לחשוב ברוממות א-ל ויחודו ובאיזה ענינים.

על חבירו, ואז הוא מצטרף עצמו עם האיש הזה להעיד עליו, וזהו שהזהיר הכתוב 'אל תשת ידך עם רשע' להיות 'עד חמס', היינו עם היצר הרע כנ"ל עד כאן לשונו, וסתמו כפירושו שזה נאמר בשם הבעש"ט זי"ע.

טז. בהערות מקור מים חיים (שם הערה ג) מביא בזו הלשון 'ועיין בספר דרך אמונה ומעשה רב דף מ"א ע"א שהביא בשם רחמי האב אות י"א, וזה לשונו: איתא בספרים בשם תלמידי הבעל שם טוב, כי אצל הצדיקים העלאת עשן שקורין 'רייכערן' - הוא חשוב כקטורת, ויש ניצוצין דקין אשר אי אפשר להעלות אותן על ידי אכילה, ועל ידי ריח מעלים אותן. ורמז לדבר 'מעלה עשן כל שהוא' (כריתות ו), פירוש, על ידי מעלה עשן יכולים להעלות אף כל שהוא פירוש ניצוצין דק, עד כאן לשונו.

והיה הקב"ה מבקש אדם שילמד עליהם זכות ולא היה מוצא, שהיה הדור דל במצות ובמעשים. כיון שנמצא זכות בגדעון - שְׁלֹמֹד עליהם זכות, מיד נגלה עליו וכו"ו.¹

זכה גדעון להיות מנהיגן ומושיען של ישראל - כמשה רבינו ע"ה, כמובא

בגמ' (ראש השנה כה): 'שְׁקַל הכתוב שלשה קלי עולם כשלשה חֲמוּזֵי עולם, לומר לך: ירובעל בדורו - כמשה בדורו וכו'. ומי היה ירובעל, מצינו שם בגמ' (כה) 'ירובעל' - זה גדעון'. הרי שמכח מה שגדעון לימד זכות על ישראל, התעלה להיות מנהיגן ומושיען של ישראל כמשה רבינו ע"ה. אמנם ללמד על הכלל כולו גדעון יצא, שכל אחד מישראל, כשהוא מלמד זכות על כל אדם מישראל, יתכן שהוא מטה את הכף לטובה, לרחמים, לחיים ולשלום.²

נתבטל הקטרוג והגזר[ה] מעל חבירו. וכיון שנתבטל, סיפר לו מרן כל הענין שגרם על חבירו, והזהיר לו שתמיד ידן לכף זכות להירא שמים, ולא יעורר עליו דינא ודיינא, ויהיה טוב לו.

על ידי לימוד זכות למטה

- מעוררים רחמים וזכות לעילא

ומי שמלמד זכות על חברו ומסתכל עליו בעין טובה, גדולה זכותו להטות את הכף לטובה - לא רק על עצמו אלא אף על כל בית ישראל, כמובא במדרש תנחומא (פר' שופטים ט"ז ד) על הפסוק (דברים טז יח) 'ושפטו את העם משפט צדק'. 'אמר רבי יהודה ברבי שלום: שיהיו מטין ומלמדין עליהם זכות לפני הקב"ה. ממי אתה למד. מגדעון בן יואש, שבימיו היו ישראל בצרה,

יז. ביתר הרחבה מובא בילקוט שמעוני (שופטים רמז סב) בזו הלשון 'אמר ר' יהודה בר שלום: ליל פסח היה אותו הלילה שאמר לו 'ואיה כל נפלאותיו', היכן הם הפלאים שעשה האלוקים לאבותינו בלילה הזה, והכה בכוריהם של מצרים והוציא משם ישראל שמחים. וכיון שלמד סנגוריא על ישראל, אמר הקב"ה: דין הוא שאגלה אני בכבודי עליו, שנאמר 'ויפן אליו ויאמר לו, לך בכוחך זה', אמר לו הקב"ה: יש בך כח ללמד סנגוריא על ישראל, בזכותך הם נגאלים, שנאמר 'והושעת את ישראל'.

יח. וכשנציץ קצת בסודן של דברים, יאה להעתיק את דברי הרה"ק ר' שמשון מאוסטרפליא זיע"א (ליקוטי שושנים ד"ה נקום נקמת), שכתב בזו הלשון 'נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמך' (במדבר לא ב). הקושיא מפורסמת, היה לו לכתוב ואחר תאסף אל עמך. ונראה לומר, הדנה קשה מפני מה שלח משה את פנחס ולא הלך בעצמו, ותירצו בגמ' (בבא קמא צב:) בירא דשתא ביה מיא, אל תשדי ביה קלא, כי משה נתגדל במדין. אבל קשה, וכי הקב"ה לא ידע זה, ומפני מה ציווה למשה בעצמו לילך. לזה תיבת 'אחר' מתרץ זה.

דהנה איתא בגמ' (ראש השנה כה:), שקל הקב"ה שלשה קלי עולם כשלשה חֲמוּזֵי עולם, לומר לך, יפתח בדורו כשמואל בדורו, גדעון כמשה, שמשון כאהרן, היה לו לומר סתם שלשה קלי עולם כשלשה חֲמוּזֵי עולם.

ותירצו המקובלים, כי נשמת גדעון הוא ניצוץ מנשמת משה, לפיכך היה מלמד סנגוריא על ישראל, כדכתיב 'ויען' (ויפן) אליו ה', ויאמר לך בכוחך זה שלימדת סנגוריא על בני, עיין

מעורר בעובדא שלמטה - השער העליון - לפתוח שערי חסד - להריק ברכה על כל זרע ישראל^ט.

'עזוב תעזוב עמו' - להתפלל ולהשתדל לסייע לכל יהודי

עוד מובא בבעל שם טוב (שם אות ח), על המצוה לעזור ולסייע ליהודי ששולט בו 'שונאך' - היצר הרע, באמצעות התפילה עליו. וזו לשונו "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו' וגו'. פירוש, 'חמור' - נקרא הגוף. 'שונאך' - הוא שם מושאל ליצר הרע. וזהו 'רובץ תחת משאו' - הן בחליו רחמנא ליצלן, הן בירידת פרנסה, או כל צרה שלא תבוא. 'עזוב תעזוב' - ותעזור לו בתפילתך. וזה מכוון למה שדרשו חז"ל (בבא מציעא לב). 'עמו' דוקא, היינו שהוא גם כן יתפלל ויחזור בתשובה, לאפוקי כשהוא

והרחיב בענין זה 'סנגורן של ישראל' הרה"ק מבארדיטשוב זי"ע (קדושת לוי פר' שופטים) בזו הלשון 'שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך כו' ושפטו את העם משפט צדק' (טז יח). דהנה הקב"ה שופט את כנסת ישראל בבוא יום המשפט - בגודל רחמיו וחסדיו, אך צריכין אתערוותא דלתתא לעורר את המדה של רחמנות למעלה. ועל ידי מה נתעורר אותו המדה של חסד. כשאנו למטה מתנהגים בחסד ומלמדים זכות על כל איש מישראל - לדונן לכף זכות, ואז על ידי זה גם מלמעלה נתעורר אותו המדה, ומלמדין גם עליו וגם על כל זרע ישראל חסדים'.

ומסיים הקדושת לוי את דבריו בעצה נפלאה - כיצד להמשיך טובה וברכה לכל בית ישראל בכל מקומות מושבותיהם, וזו לשונו 'ואם כן, האדם

בשופטים, ומשה היה לו גם כן מדה זו. שמשון היה נשמתו ניצוץ מאהרן, לפיכך היה נזיר ולא היה מטמא למתים. ו'יפתח' היה ניצוץ נשמתו 'שמואל' - אע"פ שהיה קודם. וזה ידוע דמלחמת גדעון היה עם המדינים ועמלק, ולזה דדק ה' בלשונו 'נקום נקמת המדינים', רוצה לומר 'אחר תאסף אל עמך', רוצה לומר אחר מיתתך, היינו בגדעון תהיה ניצוץ נשמתך, ושם תהרוג את המדינים, ואתי שפיר תיבת 'אחר', ודו"ק'.

יט. וראה עוד את המובא בילקוט שמעוני (שמואל ב' רמז קנא) בזו הלשון 'אמר ר' אחא: מצניו שכל המלמד סניגוריא על ישראל, הקב"ה מרוממו בעולם, דכתיב (ישעיהו ל יח) 'ולכן יחכה ה' לחנכם ולכן ירום לרחמכם'. ממי את למד, מאחימעץ בן צדוק, שנאמר (שמואל ב' יח כט-ל) 'ואחימעץ בן צדוק אמר ארוצה נא ואבשרה, ויאמר שלום לנער לאבשלום, ויאמר אחימעץ ראיתי את ההמון, וגו' ויאמר המלך סב התיצב כה ויסב ויעמד'. אמר רבי אבא בר כהנא: אם היה דוכוס - איתעביד איפרכוס. ואי היה איפרכוס - איתעביד אסטרטליטוס. 'והנה הכושי בא, ויאמר הכושי יתבשר אדוני המלך וגו', ויאמר המלך אל כושי, השלום לנער לאבשלום, ויאמר הכושי, יהיו כנער אויבי אדוני המלך. וירגז המלך ויעל על עלית השער' (להלן שם). מהו 'וירגז המלך'. אמר ר' יצחק בר חנינא: הראה (ללוקידיו) [לו כידון] שלו שדקרו אותו. והלא דברים קל וחומר, ומה אחימעץ שלא דבר על בנו של מלך, לא טובה ולא רעה, זכה לכל הכבוד הזה, מי שהוא מלמד סניגוריא על בניו של מקום על אחת כמה וכמה'.

יושב ואינו פונה עצמו לה' יתברך, אז אתה גם כן פטור כשהוא אינו רוצה, וכאשר ראיתי מאדוני אבי זקני זללה"ה' (דגל מחנה אפרים, ליקוטים לפרשתו)².

כ. בהערת מקור מים חיים (שם הערה ד) מביא בזו הלשון 'ובאוצר החיים לפרשת משפטים דף קצ"א הראשון ע"א, הרחיב הדיבור בזה. וזה לשונו, ומעתה תדעו אחיי, כי 'אויבך' - נקרא הנכשל במעשים רעים, סני שומעניה, אבל מלימוד התורה אינו פוסק. אבל באמת כיון שאינו נזהר במעשיו, גם תורתו תועבה רחמנא ליצלן, אבל על כל פנים אינו נקרא אלא תועה - שתעה מדרך השכל, תועה בשדה. וזהו 'כי תפגע שור אויבך או חמורו תועה', שעובדא ומילולא שלו אינם עולים לרצון לפני הא-ל יתברך, אבל אף על פי כן המאור שבה מחזירו למוטב, ולכן תראה לקיים 'השב תשיבנו לו', שהתורה ומצוות שלו לא ילכו לקליפות אלא תחזירים לקדושה. אבל 'כי תראה חמור שונאך' - שונא את החכמים, שונא את התורה ועובדיה, ושונא הוא בלב, וזה קשה מן הראשון, שהרי מואס בתורה ובאהבתה ובאהבת ה' וכו' עד 'וחדלת מעזוב לו', כגון שהוא משוקע במיניות ואפיקורסות רחמנא ליצלן, שונא את החכמים מתלוצץ על דבריהם. על זה נאמר 'וחדלת מעזוב לו', פעמים שאתה חודל.

ועיין בספר הקדוש דגל מחנה אפרים, האיך שהזהיר מרן הבעש"ט לדחות לאנשים כאלו בשתי ידיים שלא יזיקו לך, כי כתיב (משלי ט ח) 'אל תוכח לץ פן ישנאך', מכל שכן למי ששונא אותך בודאי, דחהו בשתי ידיים. אבל כל זה למי שהוא אפיקורוס בודאי, אבל לפעמים יהיה השנאה מזה שאתה שונא אותו מחמת מעשיו המכוערים ועל ידי זה הוא שונא לך, ועל זה נתן לנו מלך עליון עצה, 'עזוב' - משבק תשבוק מה דבלבך עלוהי, ותאהבהו באהבת הלב בתוך לבך, ואחר כך 'תעזוב עמו' - אם הוא רוצה שתעזוב לו, 'עמו' דייקא. אבל אם הוא מרחק עצמו ממך, דחהו בשתי ידיים, במחשבה ובלב ובמעשה, הכל כידוע ממרן אלוקי הבעל שם טוב, עד כאן לשונו'.

שקלים

העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל

☆ לכפר על נפשותיכם ☆ 'מחצית השקל' - חציו לה' וחציו לכם ☆ רחמנא ליבא בעי ☆ ונתנו איש כופר נפשו לה' ☆ חייבין לי ישראל מה שלוו הימני

ירבה', מילא מה שהדל לא ימעט ניחא, כיון שלא די בפחות ממחצית השקל כדי להתכפר, אך מדוע שהעשיר לא ירבה עוד ועוד כדי שתהא כפרתו מעולה ביותר כ"א.

ונראה לבאר זאת ובהקדם המובא בליקוטי תורה מהאריז"ל (פר' האזינו), שבשעה שהאדם חוטא, נשמתו מסתלקת ממנו והיא אינה נפגמת מהחטא^{כב}. ומה שנפגם מהחטא היא הנפש, כמובא בספר עמק המלך (רישא דזעיר אנפין

לכפר על נפשותיכם

נאמר (ל טו) 'העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל לתת את תרומת ה', לכפר על נפשותיכם'. וברש"י שם (ד"ה לכפר) פירש 'ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן קרבנות צבור של כל שנה ושנה. והושוו בהם עניים ועשירים. ועל אותה תרומה נאמר 'לכפר על נפשותיכם', שהקרבנות לכפרה הם באים'. ויש לבאר מה ענין 'מחצית' השקל לכפרה, מדוע דוקא מחצית. וכן מדוע 'העשיר לא

כא. כן מצינו שהקשה המאור ושמש (פרשתן) בזו הלשון 'וצריך להבין, מפני מה השווה הכתוב בצדקה זו שיתנו העני והעשיר בשוים מחצית השקל. ואם ירצה ליתן יותר על מחצית השקל למה לא יוכל, וכי איזה היזק יגיע או איזה קלקול יבא מזה שירבה העשיר ליתן יותר על מחצית השקל. ואם גזרה התורה שהעני לא יפחות, על כל פנים מה יפסידה אם ירבה העשיר ליתן יותר'.

כב. דבריו אמורים על הפסוק (דברים לב ה) 'שחת לו לא בניו מומם', וזו לשונו 'ואם האדם חוטא ושיחת, לא לו פגם ח"ו, כי בחלק נשמת החיים אינו פוגם לעולם, שהיא מסתלקת קודם שחוטא כדאמרו, אלא לבניו הוא מומם - לחלק שיש בו משאר העולמות, שהם המלאכים, שהם בניו, שם הוא הפגם והמום'.

ובערבי נחל (פר' ואתחנן - דרוש ב) כתב בזו הלשון 'ופירשו, על פי מ"ש בזוהר וכתבי האר"י ז"ל, כי המצוה שאדם עושה נעשה זאת בשיתוף כל חלקי נפש רוח נשמה חיה יחידה, מה שאינו כן עבירה, בבוא אדם לעשותה מסתלקת הנשמה מאתו ואין מגיע לה פגם העבירה, ולזה אמר

יכול לשוב בתשובה שלימה ולהתחדש
כבריה חדשה.

ולא זו בלבד, אלא לפעמים – לאחר
מעשה, יוצא החוטא נשכר עם

רווחים גדולים לעומת מה שהיה קודם
החטא, כמובא במדרש תנחומא (פר' כי תשא
סי' ב) על מצוות מחצית השקל "זה יתנו" (ל
ג), בא וראה חבתן של ישראל שעבירותיהן
מביאין לידי מעלות גדולות. ואם עבירותיהן
כך, זכיותיהן על אחת כמה וכמה'.

'מחצית השקל' - חציו לה' וחציו לכם
והנה מצינו שרבינו בחיי (ל יג) למד מצינו
התורה 'מחצית השקל' על אורחות
חיי איש יהודי, כיצד יכלכל את צרכי גופו
ונשמתו. וזו לשונו 'ועל דרך השכל היה
'מחצית השקל', והיה יכול להיות שקל
שלם מן עשר גרות. אבל בא לרמוז, שראוי
לכל משכיל שישקול מעשיו בשווה,
ושיסכים בעצמו לתת לגופו ולנפשו - לכל
אחד מהם חלקו וחוקו במשקל השלם
והנכון והראוי, שימשיך את גופו אל עבודת
השם יתעלה וילך בה אחר נפשו שהוא
העיקר, ולעתים גם כן שימשוך נפשו אחר
גופו בעניינים ההכרחיים, כגון: אכילה
והשתיה והמלבוש, שאי אפשר לו שיחיה

עמו' 819), לדייק ממה שנאמר (ויקרא ה א)
'ונפש כי תחטא', ונאמר (יחזקאל יח ד) 'הנפש
החוטאת היא תמות', שהנשמה מסתלקת
ורק הנפש נפגמת מטינוף החטא²².

ונראה על פי זה לבאר מדוע מביאים
'מחצית' השקל ולא שקל שלם,
מפני שהתורה ביקשה לרמוז וללמד אותנו,
שכאשר האדם חוטא חלילה, אזי רק חצי
ממנו נפגם – נפשו וגופו הבהמי, אך לא
נשמתו הקדושה שלעולם נשארת בטהרה
ומכוחה יכול להתעורר לשוב אל ה'. ומטעם
זה 'העשיר לא ירבה' להוסיף עוד ועוד כדי
לכפר על נפשו, משום שאילו העשיר ייתן
יותר ממחצית, לא יוכר מה שהנשמה
עומדת בטהרה ותפארתה אעפ"י שהנפש
חטאה והתלכלכה.

ויש לשאוב מכך חיזוק עד אין קץ, שאף
מי שהוא בבחינת מה שנאמר (עזרא ט
ו) 'כי עוונותינו רבו למעלה ראש ואשמתנו
גדלה עד לשמים', אל לו להתייאש ולומר
'אבד נצחי ותוחלתי מה', חלילה. כיון
שכללות הכל, יהודי לעולם אינו נמצא
במצב אבוד, שהרי נשמתו לא נפגמה כלל,
וכמו שאומרים (תפילת 'אלוקי נשמה') 'נשמה
שנתת בי טהורה היא' – בהווה, ומכוחה

(ישעיה מב ח) 'אני ה' הוא שמי וכבודי לאחר לא אתן כו'. והטעם שעשה ה' ככה בארץ, לפי
שהנשמה הוא דבר יקר מאוד ואלו היה מגיע הפגם אליה, לא היה לו סליחה לעולם'.

כג. זו לשונו 'והוא ממש סוד נשמת ירבעם שפרחה ממנו קודם שחטא – בשעה שעלה
במחשבתו לחטוא, כמו אצל אדם הראשון שפרחה נשמתו ממנו וכו', ולכן לא מת, כי
בשעת החטא נגזר מיתה על אדם הראשון, ועל הנשמה הקדושה שלו לא נגזרה, כי מסתלקת
בנקיות מן החטא ואין לה חלק בחטא. כי הנפש היא החוטאת, שנאמר (ויקרא ה א) 'ונפש כי
תחטא', ונאמר (יחזקאל יח ד) 'הנפש החוטאת היא תמות', כי הנשמה באה מן שם הוי"ה עצמה,
דכתיב (דברים לב ט) 'כי חלק ה' עמו וכו'.

השכלית שהיא 'מחצית השקל'. ראוי שיהיה לשם ה' כי ישקל מעשיו ופעולותיו כולם ויחלקם בדרך השוויה לכל אחד מה שראוי לו. והזכיר 'בשקל הקדש', כי אז יהיו כל שקלי מעשיו והנהגותיו שקולים בשקל הקדש, ויעלה מזה למדרגות (הפרושות) [הפרישות] והקדושה²⁷.

ובליקוטי הרי"ם (פר' שקלים) כתב על מעלת שבת זו בזו הלשון 'שבת זה - הוא זמן שיכול כל אחד מישראל לשעבד את עצמו להשי"ת, כי הנדיבות נשאר

זולתם, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל (פסחים סח:): בענין יום טוב, כתיב (דברים טז, ח) 'עצרת לה' אלוקיך'. וכתיב (במדבר כט לה) 'עצרת תהיה לכם'. רבי יהושע אמר: חלקהו, חציו לה' וחציו לכם. וראוי שתהיה כוונתו בהשתדלותו בצרכי גופו כדי שיבא מזה לתועלת הנפש. שכן מצינו ביעקב אבינו שהשתדל בעסקי הנפש ארבע עשרה שנה ששמש בבית עבר, והשתדל בעסקי הגוף בעבודת החומר ארבע עשרה שנה גם כן בשתי בנותיו של לבן, ותכלית כוונתו בעבודת החומר היתה לתועלת הנפש

כד. מצינו באור המאיר (פר' כי תשא) שהרחיב בזה, וזו לשונו 'ורומז הכתוב 'זה יתנו כל העובר על הפקודים מחצית השקל' וגו'. ואיתא בדבריהם (ירושלמי שקלים פ"א ה"ד) 'כמין מטבע של אש הראה לו הקב"ה למשה מתחת כסא הכבוד, ואמר לו: כזה יתנו. לפי שנתקשה משה ולא ידע ציור מחצית השקל - עד שהראה לו הקב"ה מטבע של אש. ולכאורה מנדע בעי מה ראה על ככה להתקשה בזה יותר מכל.

אמנם כמה העמיקו בדבריהם לרמוז האמור, כי להיות בני עליה המה מועטים, ומי יתן והיה לבבם זה להם לכל ישראל, על כל פנים לא פחות מחצה להם ומחצה לה', ולמה לנו להרבות בדברים העומדים ברומו של עולם, וכאלו הם עומדים על מדרגה גבוהה כזה להעלות ולהגביה מדרגת התחוננים למרום שְׁבָתָם שזהו מדות הצדיקים, והלואי לבינונים יחשבו.

ובפרט כאשר אני רואה עתה בדור הזה מעשה בני אדם ותחבולותיו, יומם ולילה לבבם פונה מה' ומעיקר העבודה שנבראו בשבילה, כי אם הכל עבוד תועלת גשמיותם, מעשיהם זר מעשיהם, וככל הגוים בית ישראל המה, לרדוף יומם ולילה אחרי פרנסתם, לבלות זמן זמניהם להבל ולריק, להמיר טוב ברע מעשיהם, ובהמה המה להם וכ'.

ובזה מובן פירוש הפסוק (תהלים א א) 'וכל אשר יעשה יצליח', ירצה לרמוז דברינו הנ"ל, איש הישר הולך בדרך ה' ושוקל פרטי עובדותיו במאזני שכלו, החיוב מוטל עליו, 'כל אשר יעשה' מעובדותיו אפילו ההכרחיים, כל הפחות יחצה לשנים - חצי לה' וחצי להם. וזהו 'יצליח', מלשון (שמואל ב' יט יח) 'וצלחו את הירדן', כלומר שיחצה לחצאין את פרטי מעשיו, ובהעדר ממנו תנועה זו ומעשה זר מעשהו, אזי מוציא את עצמו מכלל כת הבינונים ונכנס בכת הרשעים, ואיך לא יבושו ולא יכלמו בני ישראל בהסתכלו על פנימית מחשבותיו אנה פונה עמהם, ויחדר וירתע אשר קנה שם רע לעצמו חס ושלום, כיון שאין אמצעות בדבר, ולערך מעשיו קונה שם לעצמו, ולפעמים נקרא רשע חס ושלום.

ועל כן יראה הרואה ראייה אחת, על כל פנים לשקול עובדותיו להיות מהבינונים, וזה 'מחצית'

תגרום לך את הכפרה, שהרי (חגי ב ח) 'לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות', אלא העיקר הוא ה'איכות'. שהיא הכוונה והרעותא דליבא לשוב ולהתקרב לה', זהו הדבר שיביא לך את הכפרה - 'לכפר על נפשותיכם'^{כה}.

ויש להוסיף בזה מן המובא במדרש תנחומא (פר' כי תשא סי' ט) 'אמר ר' מאיר, כמין מטבע של אש הוציא הקב"ה מתחת כסא הכבוד והראהו למשה, ואמר לו: 'זה יתנו' - כזה יתנו'. ובבעל שם טוב

אצלנו. לכך צריך אדם להתנדב עצמו להש"ת, וזה פירוש 'שקלים' מלשון שָקל [יָעַר נָעַם].

רחמנא ליבא בעי

עוד יש להוסיף וללמוד ממה שהתורה לא הרשתה לעשיר להרבות. שהתורה באה ללמדנו, שהעיקר היא הכוונה והרעותא דליבא לשם שמים. שאעפ"י שהעשיר רוצה להרבות כמה שיותר, אומרים לו: דע לך, שלא 'פמות' הכסף

השקל בשקל הקודש. ורומז הכתוב 'העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל לתת את תרומת ה' לכפר על נפשותיכם', כי באמת בזה המדה יחד עשיר ואביון מהראוי להיות שקולים להחזיק את עצמו בינונים, כאשר מצינו בדבריהם (ברכות סא): 'כגון אנו בינונים'. וכל זה אל ימוט מנגד עיניו של אדם שלא יפחות ממחצית השקל, ולא יהיה עונותיו מרובים מזכותיו, ובעשות ככה בני ישראל ותהי זאת כפרה לנפשותם מאשר חטאו על הנפש כמבואר.

ומעתה בין תבין את דבריהם, שאמרו שנתקשה משה במחצית השקל. כי משה הוא בחינת הדעת המְצוּוה מבורא ברוך הוא - להורות להם דרכי א-ל, ולצוות להם שיקנו בעצמם שם בינונים לא פחות ממחצית השקל כמדובר. כי אין דעתו נוטה לזה, לרוב עוצם הכרתו ואמונתו תקוע בקרבו - רוממות אלקותו יתברך משפע אלוקי השופעת עליו תמיד בלתי הפסק, ונטות דעתו תמיד שהאדם יהיה במשקל שלם במדותיו. ולכן יש לרמוז שנתקשה משה במחצית השקל. עד שהראה לו הקב"ה כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד - אשר נשמתן של ישראל גזורות משם, ואי אפשר להיות תמיד במעלה גבוה ורמה כי אם בסוד 'רצוא ושוב'. ועל כל פנים אפילו בפחותה שבמדרגות, אל היא פחות מחצי שקל כזכר, להיות ב'כת הבינונים'.

כה. על מחשבת הלב שהיא הדבר שגורם את הכפרה, צא ולמד מה שכתב המאור ושמש (פר' קרח) דברים נפלאים בזה הלשון 'ונראה דאיתא במסכת ראש השנה (יז). חד אמר 'כובש' וחד אמר 'נושא'. ונראה דמר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי; דהנה ידוע דהעיקר באדם רק המחשבה והכוונה - 'רחמנא ליבא בעי' (סנהדרין קז). והנה מדרך האיש הישראלי ההולך בדרך אמת, לעשות הכנה קודם כל דבר שרוצה לעשות. הן לתפילה, עושה מקודם הכנה מכמה ענינים - כל אחד לפום מה דמשער בשיעורין דיליה, לפי שכלו ומוחו, שעושה מצות ומעשים טובים מקודם, ומהרהר בתשובה או לומד תורה קודם, וכדומה שאר הכנות. והנה אם אחר כך עומד ומתפלל ויוכל להתפלל לפי שכלו בדחילו ורחימו - אזי בודאי מה טוב ומה נעים, ואשריו שהיה המחשבה טובה והמעשה גם כן טוב. והגם שבעמדו להתפלל אחר כך אינו יכול להתפלל - אף על פי כן הכל הולך אחר ראשית המחשבה. וכן להיפוך חלילה לעבירה, הכל הולך אחר

הבא ובה"א העולם הזה. וידוע שהיו"ד רומז לחכמה וה"א לבינה שלב. [ואמרו (אבות פ"ד מט"ז) 'העולם הזה כפרוזדור', ומי שלא התקין עצמו בו, אין יכול לכנוס לטרקלין, הוא כאותה שאמרו (שבת לא:): משל למי שיש בידו מפתחות הפנימיות והחיצונות לא מסרו לו, בהי עייל. עיין ביומא (עב:): שלמדו זה מפסוק (משלי יז טז) 'ולב אין']. ולכך שבת שהוא מעין העולם הבא, כמו שאמרו ז"ל (ברכות נז:), מי שזכה לטעום מפרי מעשיו, זוכה להשיג אז חכמה מהשם יתברך, מעין עולם הבא¹².

ונתנו איש כופר נפשו לה'

ונראה לפרש ולתת עוד טעם מדוע מביאים 'מחצית' השקל, ומדוע 'העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט'. מפני שהתורה באה ללמדנו את דרך התשובה -

(פר' כי תשא אות א) הביא את דברי המדרש הללו ופירש אותם על דרך משל. וזו לשונו 'שמעתי משל, איש אחד למד אצל צורף אומנתו, ואחר שלמדו האומנות רשם לו ברשימה סדר האומנות ולא רשם לו שישים גחלת של אש בתחילת המלאכה, כי הוא העיקר ואין צריך להזכירו, והוא טעה בזה וסבר וכו', והנמשל מובן, כי העיקר כשיש ניצוץ אש להתלהב'.

וזהו עיקר ותכלית העבודה - לתת מנדבת הלב, וכמובא בצדקת הצדיק (מהרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין זיע"א, אות קלב) בזו הלשון 'בעולם הזה, העיקר הוא טהרת הלב, כמו שאמרו (סנהדרין קו:): 'רחמנא ליבא בעי'. והיינו כי שם משכן היצר ושם היא היגיעה. אבל העולם הבא שהוא הנייחא, שם העיקר הוא בחכמה שבמוח, וכמו שאמרו (מנחות כט:): 'בי-ה ה' צור עולמים', ביו"ד העולם

המחשבה, ואם הוא בלא מחשבה - הוי ליה שוגג בעלמא. ולכך כשהאדם מהרהר בתשובה - אזי השי"ת נוטל המחשבה של העבירה ונשאר מעשה בעלמא בלא מחשבה, והוי ליה שוגג בעלמא, ומוחל לו. וזה הוא מאן דאמר 'כובש', פירש רש"י, שמכביד הזכיות למטה, דהיינו שמצרף המחשבה של המצוה וההכנה להמצוה או לתפילה למעשה המצוה בעצמה - ואזי מכביד הכף של הזכיות. ומאן דאמר 'נושא', דהיינו שהשי"ת מחשב ומצרף המחשבות וההכנות טובות והרהורי תשובה נגד מחשבות של העבירות, ונוטל המחשבות של העבירות ומשליכם ונשאר שוגג בעלמא, ובה נעשים קלים הכף מאזנים של העבירות ובה 'נושא עון'.

כנ. והדרך להמשיך בלב 'מטבע של אש' הוא על ידי לימוד התורה, שנדמתה לאש, כפי שנאמר (ירמיהו כג כט) 'הלא כה דברי כאש', וכמובא בשפת אמת (פר' שקלים שנת תרס"ב ד"ה איתא שנתקשה) בזו הלשון 'איתא, שנתקשה משה רבינו ע"ה במחצית השקל, והראה לו הקב"ה מטבע של אש, דכתיב 'כי תשא כו' ראש בני ישראל'. ואמרו חכמינו ז"ל, שמשו זוקף ראשן של ישראל. דאחר החטא נפלו בני ישראל ממדריגה ראשונה שלהם, ואכן בכח התורה, דכתיב (ירמיהו כג כט) 'כה דברי כאש נאום ה' - זה ההתלהבות נשאר בנפשות בני ישראל לעולם. ועל זה כתיב (שיר השירים ח ז) 'מים רבים לא יוכלו לכבות כו' האהבה. 'עבירה מכבה מצוה ואין עבירה מכבה תורה' (סוטה כא). וזו אהבה שאינה תלויה בדבר ואינה בטילה עולמית. דאהבה שבא על ידי המצות - עבירה מכבה, אבל אהבת התורה אינה תלויה בדבר, והוא אות כי 'חלק ה' עמו'.

שכבר שבתי כמה פעמים בתשובה ולבסוף נפלתי כבראשונה. לאדם 'דל' כמוהו, התורה מצווה ואומרת: 'והדל לא ימעיט', אל נא תמעיט את עצמך ואת כוחותיך מלשוב אל ה'. מפני שהאמת היא, ש'לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה' (אבות פ"ב מט"ז). והיינו, שעל כל אחד מוטלת חובת השתדלות לעשות 'מחצית' – ההתחלה והראשית, אך מכאן ואילך הקב"ה יעזור לו, כמובא במדרש רבה (שיר השירים ה ב) 'רבי יסא אמר, אמר הקב"ה לישראל: **פְּנִי, פִּתְחוּ לִי פֶתַח אֶחָד שֶׁל תְּשׁוּבָה - כַּחוּדָה שֶׁל מַחֵט, וְאֲנִי פּוֹתֵחַ לָכֶם פִּתְחִים שֶׁיְהִיוּ עֵגְלוֹת וְקִרְנִיּוֹת נִכְנָסוֹת בּוֹ**. ומשום כך, בין העני ובין העשיר, כולם שווים בשיעור הנתינה – 'מחצית', להורות על ההשתדלות הראשונה – 'פתחו לי פתח אחד של תשובה כחודה של מחט', שלאחריה באה הסיעתא דשמיא – 'אני

'לכפר על נפשותיכם', הן אצל מי שהוא עשיר במצוות ומעשים טובים, ומאמין ביכולתו לשוב בתשובה, והן אצל מי שהוא שבור בתוכו לשברי שברים, ואין אתו יודע עד מה.

על העשיר ציוותה התורה ואמרה: 'העשיר לא ירבה', לרמוז לו שלא ירבה את עצמו - שבכוחו ועוצם ידו יכול לשוב אל ה' בתשובה שלימה, אלא תפקידו להתחיל לשוב אל ה' - 'מחצית' השקל, ומכאן ואילך יעזור לו הקב"ה, כמובא בגמ' (שבת קד.) 'בא ליטהר - מסייעים אותו'^{כז}.

ועל הדל - מי שהעבירות דלדלו את כוחות נפשו^{כח}, ועתה הוא אומר לעצמו בלב נשבר ונדכא: אם קודם שחטאתי לא הצלחתי לעמוד בתשובתי, א"כ היאך עתה לאחר שנפלתי והתרחקתי, אצליח לעמוד ולהחזיק בתשובתי. ובפרט

וכתיב (מלאכי א ב) 'ואוהב את יעקב כו' עשו שנאתי. הפירוש, אפילו אין בני ישראל ראויין במעשיהם. דאם לא כן מה רבואת שאוהב את יעקב מעשו. וגם פירוש 'ואוהב את יעקב' - שעשה אותנו כלים לזו האהבה במתן תורה. וזו התשוקה ונדיבות שנמצא בנפשות בני ישראל שנקראו 'בת נדיב' (שיר השירים ז ב, סוטה מט:). - היא נטועה מאתו יתברך שמו. גם 'ואוהב את יעקב' - שנתן לנו מצות ועצות איך לעורר את האהבה. ורמז פרשת שקלים לעורר האהבה זה - 'ואוהב את יעקב'. 'ואת עשו שנאתי' - רמז לפרשת זכור, שכמו כן נתן מצות ועצות איך לעורר שנאת עמלק ימ"ש - על ידי פרשת זכור (מחאה) תמחה את זכר עמלק מתחת השמים".

כז. ויש לומר, שההרגשה והשברון לב של העשיר ממה שהיה רוצה לתת יותר שקלים - שיקריבו מהם קרבנות וממילא תהיה כפרתו מעולה יותר, הוא הזבח המעולה יותר, וכמו שאמר דוד המלך (תהלים נא ט) 'בחי אלקים - רוח נשברתי'.

כח. כמובא בגמ' (סוטה ט:) על דלילה אשת שמשון הגיבור 'רבי אומר, אימלא (לא) נקרא שמה דלילה, ראויה היתה שתקרא דלילה. דילדלה את כחו, דילדלה את לבו, דילדלה את מעשיו. דילדלה את כחו, דכתב (שופטים טז ט) 'ויסר כחו מעליו'.

השמים^ל. ולטעם זה הושווה נתינת 'מחצית' השקל - בין אצל העשיר ובין העני.

דהנה העשיר רומז למי שהוא עשיר בכוחות הנפש וחושב שהוא יכול

להצליח בעבודת ה' בכוחות עצמו, והעני רומז למי שאינו מאמין ביכולותיו לעשות אפילו קצת שבקצת. אשר על שניהם מצווה התורה ואומרת (ל יג) 'זה יתנו כל העובר על הפקודים, מחצית השקל בשקל הקודש'. דהיינו, כל אחד מכם צריך להשתדל להתייגע לעשות מחצית, וממילא את השאר יעשה הקב"ה עבורו, כמו שנאמר (תהלים נז ג) 'אקרא לאלקים עליון, לא-ל גומר עלי'. ומשום כך 'העשיר לא ירבה' כיון שהוא אינו שלם, ובאמת אי אפשר להצליח להתעלות בעבודת ה' - אילולא שיעזרוהו הקב"ה לעלות במעלות התורה והעבודה, ואף 'הדל לא ימעיט' מהכוחות שהקב"ה נתן בחלקו, כיון שלא מבקשים ממנו להצליח ולעשות את הכל

פותח לכם פתחים שיהיו עגלות וקרוניות נכנסות בו^{כט}.

ונראה לכרוך את דברינו עם דברי

המדורש רבה (פר' נשא יב), 'דבר אחר, 'ושב בסתר עליון' וגו' (תהלים צא א), אמר ר' יהודה בר סימון בשם ר' יוחנן, ג' דברים שמע משה מן הקב"ה והרתיע לאחוריו. כיון שאמר לו 'ונתנו איש כופר נפשו', אמר משה: מי יוכל ליתן כופר נפשו. 'עור בעד עור, וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו' (איוב ב ד). ועדיין אינו מגיע, שנאמר (תהלים מט ח) 'אח לא פדה יפדה, איש לא יתן לאלקים כפרו, ויקר פדיון נפשים'. אמר לו הקב"ה: **איני מבקש לפי כוחי, אלא לפי כחן - 'זה יתנו'**.

לא-ל גומר עלי

עוד רמז ולימוד כללי לעבודת ה' נראה ללמוד מפרשת מחצית השקל.

שתחילתה של עבודת ה' היא ההשתדלות של האדם מצד עצמו, וסופה מתנה מן

כט. אליבא דאמת, מן הראוי שהעשיר והעני, כל אחד מהם יחזיק את עצמו לבינוני - 'מחצית השקל' - חציו זכאי וחציו חייב, וכמובא בעבודת ישראל (פר' שקלים) בזו הלשון "העשיר לא ירבה והדל לא ימעיט". ה'עשיר' נקרא מי שהרבה לעשות מצוות ומעשים טובים, 'לא ירבה' ויגדיל את עצמו, כמאמרם ז"ל (נדה ז) משביעים אותו, אף על פי שכל העולם אומרים לך צדיק אתה, היה בעיניך כרשע - בכ"ף הדמיון, שאין אדם רשאי להחזיק את עצמו רשע, כמאמרם (קידושין מ) 'לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי וכו'. אלא כרשע. ופירושו, כמו שהרשע מחזיק עצמו לפחות לבינוני, אף אתה אפילו כל העולם אומרים לך צדיק אתה, תחזיק את עצמך לבינוני. 'והדל לא ימעיט ממחצית השקל', רצה לומר, אין דל אלא בתורה ומעשים טובים. 'לא ימעיט', לא יחזיק את עצמו לרשע אלא גם כן לבינוני. והוא כשקל מחצה על מחצה, ויכול להכריע את כל העולם לכף זכות, וזהו מחצית השקל.

ל. כמובא במסילת ישרים (פרק כו) 'ענין הקדושה כפול הוא, דהיינו, תחלתו עבודה וסופו גמול, תחלתו השתדלות וסופו מתנה. והיינו, שתחילתו הוא מה שהאדם מקדש עצמו, וסופו מה שמקדשים אותו, והוא מה שאמרו ז"ל (יומא לט) 'אדם מקדש עצמו מעט מקדשים אותו הרבה'.

עמנו, ממילא עלינו להשתדל ביתר שאת וביתר עוז לעבוד את בוראנו - באופן שיהיה לו נחת רוח מעמנו, וכפי שהאריך בזה הבית אהרן (פר' שקלים) בזו הלשון "כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם, ונתנו איש כופר נפשו לה' וכו'. איתא במדרש 'אמר הקב"ה: אמור לישראל שהם חייבים לי, ויפרעו לי, מלשון (דברים כד י) 'כי תִּשֶׂה'. ולעתיד אני פורע להם, שנאמר (הושע ב א) 'והיו מספר בני ישראל כחול הים, אשר לא ימד ולא יספר', עד כאן א"ל.

הנה מה אנחנו ומה לנו לדבר ממה שאנחנו חייבים להקב"ה, הלא אם יחיה אדם אלף שנים אינו יכול לפרוע להקב"ה על כל הטובות שעשה לנו, ואנחנו לא יצאנו ידי חובותינו ל"ב.

רק פשוט נוכל לאמר מה אנחנו חייבים להקב"ה. הלא זה אנו אומרים בכל יום: 'לפיכך אנחנו חייבין להודות לך ולשבחך ולפארך ולברך ולברך ולקדש ולתן שבח והודיה לשמך', זאת עלינו חיוב בכל

לבדו בכוחות עצמו, אלא די שיעשה מצדו מחצית, ומכאן ואילך הקב"ה יעזרהו להשלים את השאר.

וכך הוא במלחמת היצר, אילולא שיעזור הקב"ה לאדם להתגבר על יצרו, האדם לבדו אינו יכול לו, כמובא בגמ' (סוכה נב): 'אמר רבי שמעון בן לקיש, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר (תהלים לו לב) 'צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו', ואלמלא הקב"ה שעוזר לו - אינו יכול לו, שנאמר (שם פסוק לג) 'ה' לא יעזבנו בידו ולא ירשיענו בהישפטו'. ומשום כך, בשעת ניסיון ומלחמה עם היצר, מתבקש מכל יהודי להשתדל בכל מאודו לְמַאֵן מלמלא את רצונו של האויב, ומכאן ואילך הקב"ה יעזרהו ולא יתן לו להמיתו - 'ה' לא יעזבנו בידו'.

חייבין לי ישראל מה שלוו הימני ככלות הכל, מאחר שאין גבול וסוף לחסדיו וטובותיו של הקב"ה

לא. נראה שכוונתו לדברי המדרש רבה (פר' כי תשא לט א) בזו הלשון "כי תשא" כך פתח ר' תנחומא בר אבא (שיר השירים ג ז) 'שררך אגן הסהר וגו' וכו'. ועוד אמר לו הקב"ה: משה! חייבין לי ישראל מה שלוו הימני, שנאמר 'כי תשא' כמה דתימא (דברים כד י) 'כי תשה ברעך', אמור להם שיפרעו מה שהם חייבים לי. הוי, 'כי תשא' ואשלמה להם, שנאמר (הושע ב א) 'והיה מספר בני ישראל כחול הים [אשר לא ימד ולא יספר]'.

לב. וכפי שכתב הבאר מים חיים (פר' לך לך ד"ה וכן בכל מצוה) על הזכות להיות עבד ה' ומשרתו, שהיא זכות שלא שייך לאמוד אותה ולהשיב גמול עליה. וזו לשונו 'הנה בזוכרו אשר עם כל זה הנה זיכהו ה' לעשות מצוותיו. יכמה בשרו וימס לבו כדונג ממש לרוב האהבה והחמדה ותשוקה יתירה שיש לו אז להמלך הנורא אשר זיכהו בזה, ובחר בו מכל מלאכי מעלה שרפים וחיות ואופני הקודש - להיות ניתן המשרה על שכמו, שהוא יכתיר את מלך מלכי המלכים הקב"ה בכתר המלכות הרם ונשגב ונורא למאוד. ובשעת עשיית המצוה נשכח מאתו כל בחינת העולם הזה מכל מה שיש לו בבית ובשדה, מאשה וגוף ובנים וממון וכל אשר לו, כי נקשר דעתו וכל כוֹחֵי גופו ונקודת מורשי לבבו ליראת ואהבת וחמדת המצוה בכל עוז ותעצומות,

כולם חסדים. וזה הפירוש גם כן כאן: שעל ידי שיפרעו מה שהם חייבים לי – בחינת אור חוזר כפי שדברנו, על ידי זה יתגלו החסדים של הקב"ה בזה העולם. 'ועתיד אני לפרוע להם', היינו שאני אביא להם התגלות טובי הנעלם לזה העולם גם כן, ויתרבה אורו וקדושתו בזה העולם ממקום טמיר וגנוז אשר אין בו תפיסה ולא שום ימין ושמאל – רק טובו של הקב"ה, שזה נקרא 'לא ימד' – ולא יספר".

עת, לקדש שמו הגדול ברבים, ושיתגלה עלינו על ידינו כבוד מלכותו בזה העולם, ושיתעלה כל העולם לרצונו הפשוט.

וזהו 'אמור להם שיפרעו לי', וכפי ששמעתי מא"א אדמו"ר זצוק"ל על מה דאיתא באברהם, בחזרתו פרע הקפותיו (רשי"י בראשית יג ד ד"ה וילך), 'פרע' לשון התגלות, היינו על ידי אור חוזר הביא התגלות החסדים – שגם המקיפים נעשו

וחפץ מאוד שיהיה המצוה זו נתארך אצלו בכל היום או יותר. ואף שכבר עשה המצוה, כמו למשל בנענוע מצות הלולב, הגם שיצא ידי חובתו בנענוע אחת, מכל מקום לרוב חמדתו ותשוקתו והכל באימה וביראה, אין מספיק לו אף נענוע כל היום ומחשב ומשתעשע בהמצוה יותר מעל כל הון רב, ואם היה מוצא אוצר ממון מסך רב לא היה נחשב לו נגד זה על אחת מני אלף, והכל באמיתיות הלב, לא שיהיה נדמה לו כך. וכן בכל מצוה ומצוה כמו בתפילין וציצית וכדומה.

ואחר זה, הנה הוא מרבה דאגה בלבו ומפחד וירא לאמר: 'במה אקדם ואכף לאלוקי מרום' (מיכה ו'), ומה גמול אערוך לו על כל הטוב והחן והחסד שעשה עמי בוראי ברוך הוא וברוך שמו וזיכני במצוות להכתיר המלך עליון בכתר הכבוד ולכבדני בכבוד גדול כזה שאין כמוהו לשרפים ואופנים וחיות הקדוש, כי הם עושים כתרים ממצוותינו ותפילותינו אבל לא שיעשו הם בעצמם הכתרים, ואם היה ביכולתי ליתן את נפשי לה' עבור זה, בכל לבבי באמת – הייתי נותן נפשי לו על הזכיה הלז. ואף זה קטן הוא, על אחת מאלף אלפים עד אין שיעור. ואך כי זה הדבר הגדול בכל מה שיש לי, וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו, והנני מוסר את נפשי רוחי ונשמתי על קדושת שמו יתברך בשביל הזכות הגדול שזיכני בזה. ועל זה רמזו חז"ל (שמות רבה לט א), 'חייבין לי ישראל', פירוש שהם חייבים לי תמיד לשלם לי בעד גמול הטובות שאני עושה עמהם – לזכותם במצוות'.

'ואתה זוקף את ראשן' – בכל שנה ושנה

★ כאילו אתה עומד שם וזוקף את ראשן ★ על ידי זקיפת הראש בפר' שקלים - זוכים למחיית עמלק בפר' זכור ★ זוקף את ראשן ומבטל את הגזירות

לקיים, אלא אדרבה, הוא מתהלך בכפיפת הראש בלא שמחה בעבודת הבורא. אמנם, כשבא פר' שקלים, משה רבינו זוקף את ראשן של ישראל ומשפיע לנו דעת לשמוח בעשית כל מצוה ומכל לימוד תורה ואפילו מעט, בבחינת מה שנאמר (דברי הימים ב' יז ו) 'ויגבה לבו בדרכי ה'.'

ובמיוחד בעת גלותנו ועניינו, מתעורר עלינו רחמים וחביבות אצל הקב"ה, כמובא באלהיו זוטא (פרשה ו) 'אמר לו הקב"ה: משה. אי אתה יכול לעמוד על מידותיי, אלא הרי אני מודיעך מקצת מידותיי, כשאני רואה את בני אדם שאין להן תוחלת - לא במעשיהן ולא במעשה אבותיהן, אלא בשביל שהן עומדין ומברכין ומתחננין ומרבים תפילה לפני, (ואני) [אני] נזקק להן וכופל להן מזונותיהן, שנאמר (תהלים קב יח) 'פנה אל תפלת הערער' וגו'.

על ידי זקיפת הראש בפר' שקלים - זוכים למחיית עמלק בפר' זכור

וראה בשפת אמת (פר' זכור שנת תרלט ד"ה המשך פרשת זכור), שכתב על פרשת

כאילו אתה עומד שם וזוקף את ראשן מובא במדרש תנחומא (פר' כי תשא סי' א) בזו הלשון 'ובפרשת שקלים אמר משה לפני הקב"ה: ריבונו של עולם. משאני מת אין אני נזכר. אמר לו הקב"ה: חייך, כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשן, כך בכל שנה ושנה שקוראין אותה לפני, כאלו את עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשן. מנין, ממה שקראו בענין (ל יב) 'וידבר ה' אל משה לאמר כי תשא את ראש'. 'שא' את ראש לא נאמר, אלא 'כי תשא'.

והדברים מפליאים ומעוררים, שאפילו בזמן שאין בית המקדש קיים ואין אנו זוכים לתת מחצית השקל, עם כל זה, דיינו בעצם הקריאה בכל שנה ושנה בשבת קודש - פרשת שקלים, כדי לזכות להרמת ראש - 'כאלו את עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשן'.

ונראה לבאר מהו 'ואתה זוקף את ראשן'. שלפעמים יהודי אינו מחשיב ומעריך את התורה והמצוות שהוא זוכה

לג. בשפת אמת (פר' שקלים שנת תרמוז ד"ה זה יתנו) כתב 'ומורי זקני ז"ל אמר, כי נשיאת ראש הוא שבת, שמתנשאים האותיות ר'א'ש' לשלמעלה מהן, והוא (ר"ת) שבת, ע"ש ודברי פי חכם חן'. וביאור כוונתו, שכשמתנשאים האותיות ר'א'ש' לאותיות שלמעלה מהן, באים אותיות ש'ב'ת', מפני שלאחר האות ר' באה האות ש', ולאחר האות א' באה האות ב', ולאחר האות ש' באה האות ת' - אותיות שבת. והמשמעות הזו, ששבת הוא הזמן המסוגל לנשיאת ראש ולהתעלות בעבודת ה'.

זוקף את ראשן ומבטל את הגזירות ולעת כזאת, בשעה שמשעה רעיא מהימנא זוקף את ראשן של ישראל, הריהו מעורר רחמים לבטל גזירות רעות שחורשים על גבינו אומות העולם, כמובא בבני יששכר (מאמרי חודש אדר מאמר ב - שקל הקודש, דרוש ד ד"ה והנה לפי"ז) 'והנה לפי זה תתבונן מה שאמר משה: רבונו של עולם, משאני מת אין אני נזכר. דהנה כל זמן שאני נזכר, אפילו מיכאל השר הקדוש אינו נזכר, אבל אחרי וכו' אין אני נזכר, ושמא ח"ו כשיבואו ישראל לגלות הנה יהיו תחת ידי השרים ויעשו ח"ו בהם כחפצם ורצונם, הנה הבטיח לו הקב"ה, כשם שאתה עומד כעת ונותן להם פשרת שקלים, ואתה זוקף את ראשן כנ"ל, היינו 'ראש בני ישראל' וכו', כך בכל שנה ושנה אפילו בזמן הגלות (הוא) כאילו אתה עומד שם וזוקף את ראשן, ומתבטלים הגזירות שרוצים האומות לגזור על ישראל ותופר עצתם, הבן מאד. ותתבונן בזה, אשר בכל שנה ושנה (כיון שהבטיח הש"י למשה כשהיו קורין בפרשת שקלים כאילו הוא עומד שם), הנה מפרשת שקלים זכרון לבני ישראל לפני ה' לזקוף את ראשן ולגאלם גאולת עולם במהרה בימינו' לך.

שקלים, שזקיפת הראש בפרשת שקלים מהווה הכנה למחיית עמלק בפרשת זכור. וזו לשונו 'המשך פרשת זכור אחר שקלים, דכתיב (זו יא) 'והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל' כו'. ובמשנה (ראש השנה כט.) 'וכי ידיו של משה עושות מלחמה כו', בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה מתגברין' כו'. והענין הוא, דבני ישראל שורשן בעולמות עליונים מאוד. ומ"מ הם אומה בעולם הזה, כמו שנאמר (במדבר כג ט) 'ובגוים לא יתחשב' כו'. וכל התנגדות האומות ואשר יכולין להרע להם, הכל בבחינה תחתונה הנ"ל. אבל כאשר הם מתדבקין בשורשם, לית תמן מגע נכרי כלל. ואיתא (תנחומא פר' כי תשא ט"ג), כשקורין פר' שקלים, זוקף משה רבינו ע"ה ראשן של ישראל. וממילא כשזה קם זה נופל, דכתיב (בראשית כה כג) 'ולאום מלאום יאמץ'. והוא כדמיון כף מאזנים, כשכף אחד מתעלה - הכף השני יורד מטה מטה. ועיקר התנגדות של ישראל הוא עמלק, כדכתיב (במדבר כד כ) 'ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד'. כי כל האומות יראו מגשת לבני ישראל והוא שיסה את כולם. והוא היפוך לגמרי מבחינת בני ישראל'.

לד. בספר פאר יוסף (עמ' כה) מסופר על בעל האמרי יוסף מספינקא זיע"א בזו הלשון 'סיפר לי החסיד מוהר"ר מאיר כהנא מדראגמירעשט נ"י, כי הוא ואחיו ר' זנוויל ע"ה באו בפעם ראשונה לסאפינקא בשבת שקלים של שנת תרמ"ג. והנה אצל ר' מאיר הנ"ל היתה אשתו חולנית וגם היתה חשוכת בנים. וביקש ממנו רבינו זצ"ל מאה זהובים ואז תושע אשתו. וכן היה, כי נתן לו מאה זהובים ואשתו נחלמה ונרפאה, וגם נפקדה בזש"ק. וגם לאחיו היו בנים חולים ולא הזכירם לפני רבינו, ובליל שבת - כשהעמיד יין (האחיל) [איחל] לו רבינו שלבניו יהיה רפואה שלימה, וכן היה. ואמר להם רבינו אז: שבשבת שקלים יכולים להתפלל על כל התפילות של כל השנה - שיתקבלו, כי 'תפילות כנגד תמידים תקנו', והתמידים באו מן כספי השקלים'.

